

บทที่ 2

กฎหมายปรัชญาและจริยธรรมเกี่ยวกับชีวิตในครรภ์มารดา

การคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์มารดา มีแนวคิดพื้นฐานมาจากการเริ่มต้นชีวิตมนุษย์ แม้ว่าในทางกฎหมายทารกในครรภ์มารดาจะยังไม่มีสภาพบุคคล แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเมื่อมีการปฏิสนธิ ย่อมมีชีวิตหนึ่งเกิดขึ้นไม่ว่าชีวิตนั้น ภายหลังจะได้พัฒนาเป็นมนุษย์หรือไม่ การจะวิเคราะห์ถึงสิทธิที่ทารกในครรภ์มารดาควรมี จึงต้องพิจารณาจากศาสตร์ทุกแขนงที่เกี่ยวข้องประกอบกัน ในที่นี้จะขอกล่าวถึงข้อพิจารณาทางศาสนา ทางการแพทย์ และทางสิทธิมนุษยชน

ในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสิทธิของทารกในครรภ์มารดานี้ จำเป็นจะต้องรู้พัฒนาการและลำดับขั้นตอนการเจริญเติบโตของทารกในครรภ์เสียก่อน จึงจะขอกล่าวดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการเจริญเติบโตของทารกในครรภ์มารดา¹

ด้วยความรู้ปัจจุบัน เราทราบว่ากระบวนการพัฒนาไปเป็นทารกในครรภ์เริ่มขึ้นตั้งแต่เมื่อเซลล์สืบพันธุ์ (ไข่และอสุจิ) ผสมกัน นำเอาสารพันธุกรรมจากพ่อและแม่อย่างละครึ่งมารวมกันเป็นเซลล์ที่มีโครโมโซมอยู่ 23 คู่ นี่คือน้ำที่ได้รับการปฏิสนธิแล้ว (fertilized egg หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า zygote) จากนั้นเป็นต้นไปเซลล์นี้จะแบ่งตัวไปเรื่อย ๆ เป็นเวลาประมาณ 2 สัปดาห์ นักชีววิทยาการสืบพันธุ์บางคนเสนอให้ใช้คำว่า pre-embryo สำหรับเรียกตัวอ่อนในระยะนี้มากกว่าใช้คำว่า embryo ด้วยเหตุผลในทางปฏิบัติมากกว่าเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเรียกว่าอะไรก็ตาม ในระยะแรกนี้เซลล์จะแบ่งตัวเป็นสอง สี่ แปดเซลล์ หากเราแยกเซลล์ที่แบ่งตัวอยู่นี้ออกจากกัน แต่ละเซลล์ก็ยังสามารถพัฒนาไปเป็นตัวอ่อนได้ด้วยตัวของมันเอง (นี่เป็นเหตุผลที่ทำให้เกิด

---

¹ นเรศ ดำรงค์ชัย, (มิถุนายน 2547) “ชีวจริยธรรมของการวิจัยด้านเซลล์ต้นกำเนิดจากแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย”, การประชุมประจำปี สวทช. เรื่อง “ทิศทางการวิจัยและพัฒนาด้านเซลล์ต้นกำเนิด (stem cell) ในประเทศไทย, อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2551, จาก www.stc.arts.chula.ac.th/stem%20cell%20ethics%20Full%20Paper%20-%20Nares.doc

ครรภ์แฝด) แต่เมื่อถึงระยะ 16 เซลล์ จะเริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเซลล์เล็กๆ นี้ จากที่เคยเหมือนกันทุกๆ เซลล์ ก็จะเริ่มมีบางเซลล์ที่พัฒนาตัวเองแตกต่างออกไป (differentiate) พร้อมกันนี้ความสามารถของแต่ละเซลล์ที่จะพัฒนาไปเป็นตัวอ่อนได้ด้วยตัวเองก็จะลดลง บางเซลล์เริ่มปรากฏหน้าที่เฉพาะของเซลล์เอง เช่น เซลล์ที่อยู่ภายนอกจะเริ่มรับรู้ว่าคุณเองอยู่ “ด้านนอก” และเตรียมตัวพัฒนาไปเป็นรกและเนื้อเยื่ออื่นๆ ที่ห่อหุ้มและปกป้องตัวอ่อนที่จะเติบโตต่อไป

เมื่อเข้าสู่สัปดาห์ที่ 2 กลุ่มเซลล์ทั้งหมดนี้จะหลุดออกมาจากเปลือกของเซลล์ไข่ และฝังตัวติดกับผนังมดลูกของมารดา ร่างกายของมารดาจะรับรู้การมีอยู่ของตัวอ่อนเป็นครั้งแรกและเริ่มการตั้งครรภ์เพื่อหล่อเลี้ยงตัวอ่อน แต่กลุ่มเซลล์ที่อยู่ “ข้างใน” ตัวอ่อนนั้น แต่ละเซลล์ยังมีความสามารถที่จะกลายเป็นอวัยวะต่างๆ อย่างในร่างกายได้ หรือแม้กระทั่งแตกตัวออกกลายเป็นตัวอ่อนหลายตัวเกิดเป็นครรภ์แฝดก็เป็นไปได้ ในระยะนี้เราจะไม่มีความรู้เลยว่าเซลล์ที่อยู่ข้างในนี้ เซลล์ไหนจะกลายเป็นส่วนของร่างกายมนุษย์ และเซลล์ไหนจะกลายเป็นรก (ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์) แต่เมื่อถึงวันที่ 13 ระยะเวลาช่วงที่นักปฏิบัติบางคนเรียกว่าระยะ pre-embryo ก็จะหมดลง

นับจากวันที่ 14 หรือวันที่ 15 เป็นต้นไป กลุ่มเซลล์ส่วนน้อยกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในตัวอ่อนจะเริ่มพัฒนาไปเป็น fetus ที่จะกลายเป็นมนุษย์ ผู้ศึกษาวิจัยจะเริ่มมองเห็นความแตกต่างของเซลล์แต่ละเซลล์ และพบว่าเซลล์กลุ่มหนึ่งพัฒนาขึ้นเป็นโครงสร้างที่เรียกว่า primitive streak ซึ่งเป็นระยะแรกของเส้นประสาทและกระดูกสันหลัง นี่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของพัฒนาการของตัวอ่อน เพราะว่าจากวันนี้เป็นต้นไปจะไม่มีการแยกตัวออกเป็นแฝดอีกต่อไป ตัวอ่อนอายุ 15 วันหนึ่งตัว จะกลายเป็นมนุษย์หนึ่งคน (ถ้าไม่แท้งเสียก่อน) ไม่มากไปกว่านั้น

การเจริญในช่วงสัปดาห์ที่ 3 เริ่มปรากฏร่องรอยของระบบอวัยวะ ได้แก่ ระบบประสาท หัวใจมีลักษณะเป็นท่อและเริ่มต้นเป็นจังหวะ ระยะนี้ตัวอ่อนจะมีความยาวประมาณ 2-3 เซนติเมตร หลังจากนั้น embryo จะเริ่มมีอวัยวะต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

การเจริญในช่วงสัปดาห์ที่ 4 แขนและขาเริ่มปรากฏชัดเจนเมื่ออายุได้ 4 สัปดาห์ อวัยวะต่างๆ จะเจริญเติบโตและมีอวัยวะครบเมื่ออายุได้ 8 สัปดาห์ ซึ่งเป็นระยะสิ้นสุดของตัวอ่อน (embryo) และหลังจากนี้แล้วจะเรียกว่าทารก (fetus)

จุดสำคัญของการเจริญเติบโตของทารกในครรภ์ที่ถูกนำไปพิจารณาประกอบเกี่ยวกับสิทธิของทารกในครรภ์ ในประเด็นเกี่ยวกับการทำแท้ง สิทธิในกรณีการกระทำที่เป็นละเมิดต่อทารกในครรภ์ และการกระทำผิดอาญาต่อทารกในครรภ์ คือเมื่อทารกเจริญเติบโตมาถึงช่วงหนึ่งจนสามารถมีชีวิตอยู่รอดเองได้นอกครรภ์มารดาหากได้รับการช่วยเหลือทางการแพทย์ เรียกว่า

viable fetus จุดที่ทารกในครรภ์มารดาเจริญเติบโตจนถึงจุดที่เรียกว่า viable fetus นั้น ตามเทคโนโลยีทางการแพทย์ในปัจจุบัน อยู่ที่อายุครรภ์ 28 สัปดาห์ อย่างไรก็ตาม สภาพ viable fetus นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ก้าวหน้าขึ้น จนในที่สุดอาจสามารถประดิษฐ์ครรภ์เทียมเพื่อเลี้ยงทารกตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิก็ได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกณฑ์นี้ไม่สามารถนำมาใช้วัดช่วงการเจริญเติบโตของทารกได้ในที่สุด

2. การเริ่มต้นชีวิตในทางการแพทย์

เมื่อมีการปฏิสนธิระหว่างไข่กับอสุจิ จะก่อให้เกิดเซลล์ชั้นเซลล์หนึ่งซึ่งมีลายพิมพ์ของยีนส์ซึ่งมีรายละเอียดครบถ้วนในการพัฒนาเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็เพศ สีมหรือสีตา ณ จุดนี้จะถือว่าตัวอ่อนคือการเริ่มต้นของสถานะความเป็นมนุษย์ก็ได้

บางแนวคิดก็เชื่อว่าความเป็นมนุษย์เริ่มขึ้นเมื่อพ้น 14 วัน หลังจากปฏิสนธิ เมื่อตัวอ่อนฝังตัวกับผนังมดลูก (ประมาณ 7 วันหลังปฏิสนธิ) และมีการพัฒนาของเซลล์ที่จะกลายเป็นกระดูกสันหลังและเส้นประสาท (primitive streak) หลังจากช่วงเวลาซึ่งตามปกติจะมีประจำเดือนเยื่อภายในผนังมดลูกจะยอมให้ตัวอ่อนยึดติดกับผนังมดลูกของมารดา primitive streak จะพัฒนาเป็นกระดูกสันหลัง และจากนั้นจะค่อยพัฒนาเป็นร่างกายมนุษย์² โดยอาศัยเกณฑ์ที่ว่าในวันที่ 14 ตัวอ่อนยังไม่มีพัฒนาการของสิ่งที่ใกล้เคียงกับระบบประสาทหรือความรู้ใด ๆ ชีวิตมนุษย์จึงอาจเริ่มต้นเมื่อครบ 14 วัน

อย่างไรก็ตามคำตอบชัด ๆ ในเรื่องนี้คงจะไม่สามารถอิงอยู่กับความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว ไม่ใช่ว่าข้อมูลวิทยาศาสตร์ไม่ชัดเจนเพียงพอ หากแต่เป็นเพราะมนุษย์เองมีความเห็นเกี่ยวกับการตีความหมายของคำว่า “ชีวิต” แตกต่างกันไป ทำให้ปัญหาเรื่องนี้ถูกนำไปพิจารณาในระดับปรัชญาและความเชื่อทางศาสนา ดังนั้นความเห็นในเรื่อง “ชีวิต” ในแต่ละสังคมก็ยังคงต่างกันไป ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเชื่อ ความศรัทธา และการตัดสินใจทางการเมืองของแต่ละประเทศอีกด้วย

---

² Linda Tran, Legal rights and the maternal-fetal conflict, Retrieved January 8, 2009, from <<http://www.scq.ubc.ca/legal-rights-and-the-maternal-fetal-conflict/>

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเริ่มต้นชีวิตในทางศาสนา

ศาสนานั้นมีอิทธิพลต่อความเชื่อและความคิดของคนในสังคมเป็นอย่างมาก การบัญญัติกฎหมายบางครั้งก็มาจากหลักศีลธรรมและความเชื่อทางศาสนา ยิ่งแนวคิดเกี่ยวกับการเริ่มต้นชีวิตมนุษย์นั้น ก่อนที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการแพทย์จะเจริญก้าวหน้า แนวคิดเกี่ยวกับการเริ่มต้นชีวิตในครรภ์มารดานั้นมาจากคำสอนของศาสนาโดยแท้ และแม้ว่าจะมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ทำให้สามารถรู้ขั้นตอนการเกิดและเจริญเติบโตของทารกในครรภ์มารดา แต่คำสอนของศาสนาในเรื่องนี้ก็มีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนในแต่ละสังคมอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องของจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ว่าจิตวิญญาณของมนุษย์นี้ถูกใส่เข้าไปในร่าง หรือเกิดขึ้นในร่างกายของมนุษย์เมื่อใด ภายใต้ความเชื่อที่ว่าชีวิตมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องประกอบไปด้วยร่างกายและจิตวิญญาณ เรื่องจิตวิญญาณจึงเป็นเรื่องคำสอนของศาสนาโดยแท้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเริ่มต้นชีวิตในศาสนาคริสต์

คริสตศาสนาเริ่มต้นเฟื่องฟูในยุคปลายของจักรวรรดิโรมัน และแผ่อิทธิพลไปทั่วทวีปยุโรปจนเจริญสูงสุดในยุคกลาง ซึ่งตามคำสอนของคริสตศาสนาในยุคแรกนั้นมีง่าย ๆ ว่า ห้ามการฆ่าเด็กด้วยการทำแท้ง โดยเชื่อว่าชีวิตมนุษย์เริ่มขึ้นเมื่อจิตวิญญาณเข้าสิงสถิตอยู่ในร่างกายที่ปฏิสนธิแล้ว ตามคำสอนในยุคแรกจิตวิญญาณได้เข้าสิงสถิตอยู่ในร่างตั้งแต่ปฏิสนธิแล้ว³ ตามพระคัมภีร์เก่าของอิสราเอล การทำร้ายร่างกายหญิงมีครรภ์ เป็นเหตุให้ทารกคลอดออกมาไม่มีชีวิต ผู้กระทำต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับการฆ่าคนตาย โทษจะน้อยกว่ามากหากทารกคลอดออกมามีชีวิต แม้จะเป็นการคลอดก่อนกำหนด (Exodus 21:22-25, NKJV)

ต่อมาในสมัยกลางตามคำสอนของ St. Augustine (354-430 AD.) และ St. Thomas Aquinas (1225-1274 AD.) นั้นเชื่อว่าวิญญาณจะเข้าสิงสถิตอยู่ในร่างของทารกในครรภ์เมื่ออายุครรภ์ได้ 40 วันสำหรับทารกเพศชาย และ 80 หรือ 90 วันสำหรับทารกเพศหญิง⁴ แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนของ Aristotle ในสมัยกรีก ก่อนช่วงระยะเวลาดังกล่าวทารก

³ สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2551, จาก <http://www.linacre.org/atheol.html>

⁴ บางตำราก็กล่าวว่า 80 วัน สำหรับเพศหญิง

ในครรภ์ยังไม่เป็นรูปร่างและยังไม่มีจิตวิญญาณ ดังนั้นการทำแท้งในขณะนี้ยังไม่ถือว่าเป็นการฆ่ามนุษย์ และเป็นบาปน้อยกว่าการทำแท้งหลังจากทารกนั้นเป็นรูปเป็นร่างและมีจิตวิญญาณแล้ว ซึ่งใกล้เคียงกับการฆ่ามนุษย์มาก ผู้ที่ทำแท้งทารกที่เป็นรูปร่างแล้วจะถูกลงโทษโดยการขับออกจากศาสนา⁵ (excommunication) แต่ไม่เคยมีผู้ใดอธิบายว่าด้วยเหตุใดระยะเวลาในการที่จิตวิญญาณเข้าสู่สภิตยในร่างของทารกเพศชายและเพศหญิงจึงต่างกัน

ปัญหาของเริ่มต้นชีวิตในศาสนาคริสต์ในยุคกลางนั้น เป็นปัญหาเรื่องที่ว่าพระเจ้าได้ใส่จิตวิญญาณลงในร่างกายของมนุษย์เมื่อใด บ้างก็ว่าตั้งแต่ปฏิสนธิ บ้างก็ว่าเมื่อ เมื่อครบ 40 วัน หลังการปฏิสนธิสำหรับเพศชาย และ 90 วันหลังการปฏิสนธิสำหรับเพศหญิง บ้างก็ว่าเมื่อทารกนั้นเริ่มต้น บ้างก็ว่าจิตวิญญาณจะถูกใส่ไปเมื่อใดนั้นเป็นความลับของพระเจ้าที่ไม่มีใครล่วงรู้ได้ นอกจากนี้ยังมีบางความเห็นเชื่อว่าการทำแท้งทารกในครรภ์ที่เป็นรูปเป็นร่างแล้ว (formed fetus) บาปกว่าการทำแท้งทารกในครรภ์ที่ยังไม่มีรูปร่างเป็นมนุษย์ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นเพราะสมัยนั้นยังไม่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพียงพอที่จะล่วงรู้กระบวนการเกิดของทารกในครรภ์มารดาได้โดยละเอียด จึงอาศัยการรับรู้จากภายนอก เช่นการดิ้นของทารก หรือเมื่อทารกแท้งออกมาแล้วมีรูปร่างเป็นมนุษย์หรือยัง

จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1869 สันตปาปา Pius ที่ 4 ได้มีคำสอนว่า การทำลายทารกในครรภ์ตั้งแต่ปฏิสนธินั้นเป็นบาป ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าจิตวิญญาณถูกใส่เข้าไปในร่างหรือยัง หรือทารกนั้นมีรูปร่างหรือยัง การทำแท้งไม่ว่าช่วงใดของการตั้งครรภ์มีโทษต้องโดนไล่ออกจากศาสนา และหลักการนี้ก็ถูกบรรจุไว้ในแคนนอนลอว์ (cannon law) ซึ่งเป็นกฎหมายของศาสนานับตั้งแต่นั้น

นอกจากนั้น ด้วยการแพทย์ที่เจริญก้าวหน้าขึ้นสามารถสังเกตวิวัฒนาการของทารกในครรภ์ด้วยเทคโนโลยีทางการแพทย์ การที่จะถือว่าจิตวิญญาณจะเข้าสู่สภิตยในร่างเมื่อครบ 40 วันหลังปฏิสนธิสำหรับเพศชาย และ 80 หรือ 90 วันหลังปฏิสนธิสำหรับเพศหญิง ดูจะไม่มีความสมเหตุสมผลอีกต่อไป คำสอนของคริสตศาสนาจึงเปลี่ยนไปโดยถือว่าชีวิตมนุษย์เริ่มต้นเมื่อปฏิสนธิคือในวินาทีที่ไข่ได้รับการผสมกับอสุจิ และทารกที่ปฏิสนธิในครรภ์ถือเป็นของขวัญจากพระเจ้า ชีวิตที่เริ่มขึ้นใหม่นั้นไม่ใช่ของบิดามารดาแต่เป็นชีวิตของมนุษย์คนใหม่ที่จะต้องเจริญเติบโต มนุษย์ต้องได้รับการเคารพและการปฏิบัติในฐานะที่เป็นบุคคล นับตั้งแต่วินาทีแรกของการปฏิสนธิ

⁵ Elizabeth Spahn, Barbara Andrade, "Mis-Conception: the Moment of Conception in Conception in Religion, Science and Law" University of San Francisco Law Review, Winter 1998, p.5

เพราะฉะนั้นนับตั้งแต่เวลานั้นเอง ผู้อื่นจะต้องยอมรับสิทธิของเขาในฐานะที่เป็นบุคคล สิทธิแรกที่จะต้องยอมรับคือ สิทธิอันมีอาจล่วงละเมิดได้ของมนุษย์บริสุทธิ์ทุกคนที่จะมีชีวิต⁶ แตกต่างจากแนวคิดที่ปรากฏในกฎหมายสิบสองโต๊ะของโรมันที่ถือว่าบิดามีอำนาจปกครองทุกคนในบ้าน จึงมีอำนาจที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับทารกแรกเกิดได้ ซึ่งทารกเกิดใหม่ที่บิดาไม่ยอมรับจะถูกฆ่า⁷ นอกจากนี้ ในคริสตศาสนา การห้ามการทำแท้งยังอยู่บนพื้นฐานของคำสอนให้รักเพื่อนมนุษย์ เพราะทารกในครรภ์นั้นก็ถือเป็นเพื่อนมนุษย์คนหนึ่ง

ปัจจุบันในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก การทำแท้งถือเป็นบาปอย่างมาก ตามแคนนอนลอร์ (cannon law) ของโบสถ์คาทอลิก ผู้ที่ทำแท้งจะได้รับโทษไล่ออกจากศาสนา (excommunication) โดยอัตโนมัติ (cannon 1398) และโทษยังขยายไปถึงสมาชิกรัฐสภาที่โหวตเห็นชอบกับกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งเสรีอีกด้วย โดยถือว่าเป็นผู้เสื่อมศรัทธาในศาสนา

นอกจากนี้สันตปาปา จอห์น ปอลด์ ที่ 2 ยังมีคำสอนว่าการทำแท้งถือเป็นบาปร้ายแรงเช่นเดียวกันกับการฆ่าคนตาย โดยถือว่าเป็นการฆ่ามนุษย์ผู้บริสุทธิ์ และยังปรากฏในหนังสือที่สันตปาปา ส่งไปยังโบสถ์คาทอลิกทั้งหลายที่ชื่อว่า *Evangelium Vitae* (The Gospel of Life) โดยท่านกล่าวว่า “ข้าพเจ้ายืนยันว่า การจงใจฆ่าชีวิตมนุษย์ผู้บริสุทธิ์โดยตรงนั้นถือว่ามีศีลธรรมทุกกรณี” โดยในกรณีนี้ท่านหมายถึง การทำแท้ง การฆ่าหรือช่วยให้บุคคลที่ทุกข์ทรมานจากโรคหรืออาการบาดเจ็บที่รักษาไม่หาย ตายอย่างไม่เจ็บปวด (mercy killing หรือ euthanasia) และการทำลายตัวอ่อนมนุษย์ในการทดลองและวิจัย

กล่าวโดยสรุป ตามความเชื่อในคริสตศาสนาในปัจจุบัน ชีวิตมนุษย์เริ่มขึ้นตั้งแต่ปฏิสนธิ และเป็นของขวัญจากพระเจ้า ชีวิตมนุษย์ไม่ได้เป็นของบิดามารดาแต่เป็นสิ่งที่พระเจ้า

⁶ โครงการวิจัยจริยธรรมกับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่, แนวคิดทางศาสน คริสต์นิกายคาทอลิกเกี่ยวกับการวิจัยทางการแพทย์สมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, 2548) น. 24, อ้างถึงใน อาทิตย์ กิจชะระภูมิ, “ปัญหากฎหมายและจริยธรรม กับการคุ้มครองชีวิตอันเกิดจากเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์”, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2550), น. 25.

⁷ Gregory C.Sisk and Charles J. Reid, Jr. “Abortion, Bishops, Hucharist, and Politicians: a Question of Communion”, Catholic Lawyer Fall 2004, Retrieved March 23, 2009, from <http://personal2.stthomas.edu/GCSISK/Siskwebpagestuff/Sisk.Reid.Communion.pdf>

สร้างสรรคขึ้น การทำลายชีวิตมนุษย์ถือเป็นการทำลายงานสร้างสรรคของพระเจ้าจึงเป็นบาป ร้ายแรง

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเริ่มต้นชีวิตในศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเชื่อว่าชีวิตคือของขวัญจากพระเจ้า ไม่มีผู้ใดได้รับอนุญาตให้พราก หรือยุติชีวิตของผู้อื่น ยกเว้นเป็นเรื่องราวของกระบวนการยุติธรรม หรือเป็นไปตามกฎหมาย อิสลาม

สำหรับการเริ่มต้นชีวิตมนุษย์ จากบทวิเคราะห์ของ ดร.อับดุลเลาะห์ บาสะละมะห์ อาจารย์แผนกนรีเวช จากมหาวิทยาลัยแพทย์ เจดดาห์ ชาอูดิอาระเบีย และจากข้อสรุปผลการ ประชุมสัมมนาในหัวข้อเรื่อง “ชีวิตมนุษย์เริ่มต้นและสิ้นสุด ตามทรรศนะอิสลาม” ซึ่งเป็นการ ประชุมร่วมกันของแพทย์มุสลิม นักนิติศาสตร์อิสลาม และนักวิชาการด้านศาสนาอิสลาม ที่ โรงแรมฮิลตัน ประเทศคูเวต ระหว่างวันที่ 15-17 มกราคม ค.ศ. 1985 พอจะประมวลเรื่องการ เริ่มต้นของชีวิตได้ ดังนี้ ชีวิตมีอยู่แล้วในอสุจิของชาย และไข่ของหญิง แต่เป็นชีวิตที่ยังไม่มีศักดิ์ศรี และไม่ห้ามทำลาย การเริ่มต้นของชีวิตที่มีศักดิ์ศรีและห้ามทำลายนั้น นักนิติศาสตร์อิสลามมี ความเห็นต่างกันเป็น 3 ทรรศนะ ดังนี้⁸

ทรรศนะที่หนึ่ง: ชีวิตเริ่มต้นเมื่อมีปฏิสนธิในครรภ์ ซึ่งภาษาอาหรับเรียกว่า “นุตพะห์”

ทรรศนะที่สอง: ชีวิตเริ่มต้นเมื่อวิญญาณถูกใส่เข้าไปในร่าง คือ เมื่อตั้งครรรภ์ได้ 120 วัน

ทรรศนะที่สาม: ชีวิตเริ่มต้นเมื่อทารกเริ่มเคลื่อนไหวขณะอยู่ในครรภ์ คือเมื่อ ตั้งครรรภ์ได้ 40 วัน

ในยุคก่อนได้พยายามอธิบายการเริ่มต้นชีวิตของตัวอ่อน ซึ่งบางส่วนเห็นว่า ชีวิตคือบ คลานเข้าสู่ทารกพร้อมกับการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่างๆของทารกในครรภ์ คือประมาณเดือนที่ 4 (120 วัน) ของการตั้งครรรภ์ โดยเชื่อว่าการเคลื่อนไหวนั้นเท่ากับการเริ่มต้นชีวิต ด้วยเหตุนี้จึงพบว่า บางสำนักก็มีการอนุญาตให้ทำแท้งเพราะเหตุจำเป็นก่อน 120 วัน ต่อมามีความก้าวร้าวทาง

⁸ อรุณ บุญชม, สมาคมแพทย์มุสลิมแห่งประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551, จาก <http://thaimuslimmed.org/>

วิทยาศาสตร์ซึ่งทำให้เห็นการเจริญเติบโตของทารกหรือสิ่งมีชีวิตในครรภ์ จึงมีแนวคิดที่ว่าชีวิตเริ่มต้นภายในมดลูกนับแต่วินาทีแรกของการตั้งครรภ์ภายหลังจากการปฏิสนธิ ซึ่งมีบางทฤษฎะกล่าวว่าทารกนับแต่ช่วงแรกของการตั้งครรภ์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีศักดิ์ศรี และไม่ยอมให้ล่วงละเมิดต่อสิ่งมีชีวิตนี้ อย่างไรก็ตาม ในทางวิชาการเห็นว่าการผสมกันของไข่และอสุจิก็มได้ทำให้เกิดเป็นทารกที่มีชีวิตทุกกรณี เพราะอาจเกิดการฟักหรือไม่สมบูรณ์และอยู่ในครรภ์ได้เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะแท้งไปโดยอัตโนมัติหรือถูกทำให้พ้นจากมดลูกไป ดังนั้นจึงเกิดทฤษฎะว่าศักดิ์ศรีของทารกและครรภ์เริ่มตั้งแต่ทารกนั้นกลายเป็นมนุษย์และเป็นคนที่สมบูรณ์ จึงไม่ใช่ว่าทุกสิ่งมีชีวิตในมดลูกจะได้รับเกียรติและได้รับการยกย่อง⁹

ทารกที่อยู่ในมดลูกของมารดาเมื่อติดตามขั้นตอนของการเกิดชีวิตมนุษย์ คัมภีร์อัลกุรอานได้บรรยายขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ไว้อย่างละเอียด อัลเลาะห์ตาอาลาตรัสว่า “แท้จริง เราได้สร้างมนุษย์ขึ้นมาจากธาตุดิน หลังจากนั้นเราได้สร้างเขาขึ้นมาจากการปฏิสนธิในที่พำนักอันมั่นคง หลังจากนั้นเราได้สร้างจากการปฏิสนธินั้น เป็นก้อนเลือด เราได้สร้างก้อนเลือดเป็นก้อนเนื้อ เราได้สร้างก้อนเนื้อเป็นกระดูก เราได้ห่อหุ้มกระดูกด้วยเนื้อ หลังจากนั้นเราได้สร้างเขาเป็นรูปร่างอีกอย่างหนึ่ง อัลเลาะห์ทรงจำเริญ พระองค์เป็นผู้สร้างที่งดงามที่สุด” (อัลมูอฺมีนูน 12-14)

อัลกุรอานได้บรรยายการสร้างมนุษย์ไว้อีกว่า “แท้จริงเราได้สร้างมนุษย์ ขึ้นมาจากน้ำเชื้อที่ผสมกัน” (อัลอินซาน 2) คือน้ำเชื้อที่ผสมกันระหว่างเชื้ออสุจิของเพศชาย และไข่ของเพศหญิง อัลเลาะห์ตาอาลาได้ตรัสอีกว่า “พระองค์ได้สร้างมนุษย์ ขึ้นมาจากน้ำเชื้อ แล้วเขาก็เป็นปรปักษ์อย่างชัดเจน” (อันนะห์ลี 4) หมายถึงมนุษย์นั้นเกิดจากน้ำเชื้อ และพระองค์ตรัสว่า “พระองค์สร้างมนุษย์ขึ้นมาจากก้อนเลือด” (อัลอะลัก 2) หมายถึงขั้นตอนของก้อนเลือดก่อนถึงขั้นตอนของมนุษย์ หลังจากนั้นพระองค์ได้ตรัสว่า “ขอสาบานว่า เราได้สร้างมนุษย์ขึ้น มาในรูปร่างที่สวยงามยิ่ง” (อัลฎูญีน 4)¹⁰

ศาสนาอิสลามอนุญาตให้ทำแท้งได้หากพบว่าทารกมีความผิดปกติ การมีชีวิตของทารก เป็นชีวิตที่มีศักดิ์ศรี จำเป็นต้องรักษาไว้ เมื่อแพทย์หลาย ท่านลงความเห็น ว่า ทารกพิการทางร่างกายให้พิจารณา ดังนี้ ถ้าหากความพิการนี้เป็นสิ่งที่ติดตัวทารกเช่นดวงตาพิการ เป็นต้น ใน

⁹ อาทิตย์ กิจชะฎุมิ, “ปัญหากฎหมายและจริยธรรม กับการคุ้มครองชีวิตอันเกิดจากเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น.34.

¹⁰ อรุณ บุญชม, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 8*.

กรณีนี้ห้าม (ชะ รอม) ทำแท้งโดยไม่มีเงื่อนไข แต่ถ้าหากความพิการนี้เป็นอันตรายอนุญาตให้ทำแท้งได้ก่อนใส่วิญญาณ และไม้อนุญาตทำแท้งภายหลังจากใส่วิญญาณแล้ว และถ้าหากการปล่อยทารกไว้ กลัวว่าจะเกิดอันตรายกับผู้เป็นมารดา ก็อนุญาตให้ทำแท้งได้โดยไม่มีข้อแม้ใดๆ สิ่งที่ต้องทราบเป็นลำดับแรก ก็คือข้อกำหนดทางศาสนาเกี่ยวกับการทำแท้งต่างๆ ไป ก่อนที่จะกล่าวถึง เรื่องการทำแท้งทารกที่พิการ นักวิชาการเห็นพ้องกันว่า ห้ามทำแท้งทารกที่ตั้งครรภ์ผ่าน 120 วันไปแล้ว ทั้งนี้เพราะวิญญาณได้ถูกใส่เข้าไปในทารกแล้วเมื่อผ่านกำหนดเวลาดังกล่าว ตามพระศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่ เพราะมีหะดีษที่เล่าจากอับดุลลาะห์ บุตร มัสฮูด (ร.ด) ว่า ท่านศาสนทูต (ซ.ล) ผู้สัจจะและได้รับการรับรองว่ามีสัจจะ ได้เล่าให้พวกเราฟังว่า “คนใดก็ตามในหมู่พวกเจ้านั้น การสร้างเขาจะถูกรวมอยู่ในครรภ์มารดาเป็นเวลา 40 วัน หลังจากนั้นจะกลายเป็นก้อนเลือดในเวลาเท่ากันนั้น หลังจากนั้น จะกลายเป็นก้อนเนื้อในเวลาเท่ากันนั้น หลังจากนั้น อัลเลาะห์จะส่งเทวทูตมา และเขาจะถูกบัญชาไว้สี่ประการคือ บัจจัยยังชีฟของเขา อายุขัยของเขา การงานของเขา ชั่วหรือดี และหลังจากนั้นวิญญาณจะถูกใส่เข้าไปในร่างของเขา...” รายงานโดยบุคคลี. มีข้อยกเว้นจากข้อกำหนดดังกล่าว เพียงสภาพเดียวเท่านั้นคือ เมื่อคณะแพทย์ที่เชื่อถือได้ และเป็นผู้เชี่ยวชาญได้ยืนยันว่า การปล่อยครรภ์ไว้จะก่อให้เกิดอันตรายอย่างแน่นอนแก่ชีวิตของผู้เป็นมารดาจึงอนุญาตให้ทำแท้งได้

ทางสถานนิติศาสตร์อิสลาม ขององค์การสันนิบาตโลกอิสลาม ที่นครมักกะห์ได้มีมติไว้ดังนี้ เมื่อตั้งครรภ์ได้ 120 วัน ไม่อนุญาตให้ทำแท้ง ถึงแม้การตรวจทางการแพทย์จะยืนยันว่า ทารกมีรูปร่างพิการ ยกเว้นเมื่อปรากฏตาม รายงานของคณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าการปล่อยทารกในครรภ์ไว้จะเป็นอันตรายอย่างแน่นอนกับผู้เป็นมารดา จึงอนุญาตให้ทำแท้งได้ไม่ว่าทารกจะพิการหรือไม่ก็ตาม เพื่อป้องกันอันตรายที่ใหญ่หลวงที่สุดจากอันตรายทั้งสองอย่าง (คืออันตรายที่เกิดกับชีวิตของมารดา และอันตรายที่เกิดกับทารกจากการทำแท้ง)

จากข้อความในพระคัมภีร์ และข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำแท้ง อาจกล่าวได้ว่า การผสมกันของเชื้ออสุจิและไข่เป็นครั้งแรกนั้นยังไม่เป็นมนุษย์ เพราะยังไม่ครบขั้นตอนของการสร้างมนุษย์ ที่ต้องสร้างจากก้อนเลือดเป็นก้อนเนื้อ และก้อนเนื้อเป็นกระดูก แล้วจึงหุ้มกระดูกด้วยก้อนเนื้อแล้วจึงสร้างเป็นรูปร่างมนุษย์อีกชั้นหนึ่ง นักกฎหมายอิสลามบางสำนักจึงเห็นว่า ชีวิตมนุษย์เริ่มต้นขึ้นเมื่อตัวอ่อนมีรูปร่างเป็นมนุษย์ คือ ภายหลัง 120 วัน นับแต่ปฏิสนธิและจะถือว่าร่างกายมนุษย์มีวิญญาณมาสถิตย์ ณ เวลานั้น

ตามกฎหมายอิสลามทารกในครรภ์ก็มีสิทธิรับมรดกของบิดาเช่นเดียวกัน ปัญหาการแบ่งมรดกให้กับเด็กที่อยู่ในครรภ์โดยไม่ทราบว่าเป็นเด็กที่อยู่ในครรภ์เป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ก็ให้กำหนด

ส่วนที่เหลือสำหรับลูกไว้สองส่วน ถ้าหากว่าเด็กเกิดมาเป็นผู้ชาย ก็ให้มอบส่วนที่เก็บไว้ให้ทั้งหมด แต่ถ้าหากเป็นหญิงก็มอบให้ส่วนเดียว สำหรับส่วนที่เหลือก็ให้จ่ายคืนแก่ทายาทผู้มีสิทธิในมรดกคนอื่น ๆ¹¹

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเริ่มต้นชีวิตในพระพุทธศาสนา

ในพระวินัยปิฎก ที่ว่าด้วยปราชิก ได้กล่าวถึงเหตุหนึ่งของการขาดจากการเป็นภิกษุ คือการพรากชีวิตมนุษย์ โดยกล่าวไว้ว่า ชีวิตมนุษย์ (มนุษย์สวัคคห) หมายถึง จิตที่เป็นปฐม คือ วิญญาณแรก ซึ่งปรากฏในครรรภ์มารดา จนกระทั่งถึงมรณะ (วินย.1/181/137) ส่วนสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมปฐมจิต คือ กลลรูป ถือว่าเป็นส่วนที่เป็นรูปธรรมที่จะพัฒนาเป็นร่างกายมนุษย์

เกี่ยวกับการกำเนิดมนุษย์นี้ พระพุทธองค์ยังตรัสไว้ในพระสูตรว่า "ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด มารดาบิดาร่วมกัน 1 มารดาอยู่ในฤดู (ช่วงเวลาไขสุก) 1 และคันธัพพะเข้าไปตั้งอยู่แล้ว 1 เพราะประชุมองค์ประกอบ 3 ประการอย่างนี้ ก็มีการก้าวลงแห่งครรรภ์" (ม.มู.12/452/287)

จากพุทธวจนะ การกำเนิดมนุษย์จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการ¹² คือ

- (1) บิดามารดาได้ร่วมกัน คือ มีเพศสัมพันธ์กัน
- (2) มารดาอยู่ในระยะที่จะให้กำเนิดได้ คือ เป็นช่วงที่ไขสุก
- (3) คันธัพพะได้ตั้งขึ้น

คันธัพพะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการเกิดของคนก็หมายถึงคนที่จะมาเกิด หรือสัตว์ที่เกิด

กลละ เป็นศัพท์เฉพาะซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับชีวิต หมายถึงเป็นเมือกใส เป็นหยาดน้ำใส เป็นหยดที่เล็กเหลือเกิน อุปมาว่า หยาดน้ำใสกลละนี้นะ มีขนาดเล็กเหลือเกิน เหมือนอย่างเอาขนจามรีมา ซึ่งเป็นสัตว์อยู่ทางภูเขาหิมาลัย ที่มีขนที่ละเอียดมาก เอาขนจามรีเส้นหนึ่งมาจุ่มน้ำมันงา แล้วก็สลัดเจ็ดครั้ง แม้จะสลัดเจ็ดครั้งแล้วมันก็ยังเหลือติดอยู่นิดหนึ่ง ซึ่งเล็กเหลือเกินนี้

¹¹ มุณีร มุขัมมัด, ฎหมายอิสลาม, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สายสัมพันธ์, 2521)

น. 72

¹² อาทิตย์ กิจชะระภูมิ, อ่างแล้ว เจริญรทที่ 9, น. 25.

แหละเป็นขนาดของกลละ กลละหมายถึงชีวิตในฝ่ายรูปธรรม เมื่อเริ่มกำเนิดในเจ็ดวันแรก ในช่วงเจ็ดวันแรกเป็นกลละอย่างนี้ก่อน แล้วต่อจากกลละนี้ไปในสัปดาห์ที่สองก็เป็น อัฟพุทะ

อัฟพุทะ นี้ควรจะเรียกได้ว่าเป็นเมือกกลละ คือ เป็นน้ำชั้นหรือเมือกชั้น ต่อจากนั้นในสัปดาห์ที่ 3 ก็จะเป็น เบลี คือเป็นชั้นเนื้อ แล้วต่อจากนั้นในสัปดาห์ที่ 4 ก็จะเป็นก้อน เรียกว่า ษณะ ต่อจากนั้นในสัปดาห์ที่ 5 ก็จะเหมือนกับมีส่วนงอกออกมา เป็นปุ่มห้าปุ่ม เรียกว่า ปัญจสาขา นี้เป็นสัปดาห์ที่ห้า แล้วหลังจากนั้นก็จะมีผมมีขนมีเล็บต่อไป

ในขณะที่เป็นชีวิตฝ่ายรูปธรรมที่เป็นจุดเล็กที่สุดอันนี้ มีจิตแล้ว จิตดวงแรกหรือจิตอันเป็นปฐมนี้เป็นมาพร้อมกันกับรูปธรรมที่เป็นกลละ ซึ่งเป็นจุดเล็กในสัปดาห์แรก ชีวิตตั้งต้นเมื่อองค์สามประการบรรจบกัน ที่ว่า ฝ่ายมารดา กับฝ่ายบิดาร่วมกัน แล้วก็มารดาอยู่ในช่วงเวลาไข่มุกพร้อมทั้งมีคันธัพพะ ยิ่งกว่านั้นยังต้องมีปฐมจิต คือจิตแรกซึ่งเกิดพร้อมกันกับกลลรูปที่เป็นหยาดน้ำใสซึ่งเกิดขึ้นในสัปดาห์ที่หนึ่งในชีวิตช่วงแรกที่สุด¹³

กล่าวโดยสรุปในทางพุทธศาสนา ถือว่าชีวิตมนุษย์เริ่มต้นเมื่อออกสุจิตผสมกับไข่ หรือเมื่อปฏิสนธินั่นเอง ตามความเชื่อของพุทธศาสนาชีวิตมนุษย์ย่อมเริ่มจากจุดนี้ หากมีการทำลายสิ่งที่เกิดจากการปฏิสนธิถือว่าเป็นการทำลายชีวิต และเป็นบาปแล้ว

4. สิทธิของทารกในครรภ์มารดาตามแนวคิดเรื่องสิทธิที่จะมีชีวิต

สิทธิที่จะมีชีวิต (right to live) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประการหนึ่งของมนุษย์ ภายใต้ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ ถือเป็นสิทธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และเป็นสิทธิที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ กล่าวโดยเฉพาะคือมนุษย์ทุกคนมีสิทธิในร่างกาย ที่ใครจะมาพรากชีวิตหรือทำร้ายร่างกายไม่ได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงมีสิทธิที่จะได้รับความเคารพในชีวิตจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันที่จะไม่ถูกพรากชีวิต ถูกทำร้าย ตลอดจนการนำชีวิตไปจำหน่ายจ่ายโอนให้บุคคลใด ความเชื่อดังกล่าวพัฒนาขึ้นโดยเรียกว่าสิทธิมนุษยชน หรือสิทธิขั้นพื้นฐานของการเป็นคน กำหนดขึ้น

¹³ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ทำแท้งบาปหรือไม่ในทรรศนะขอพระพุทธศาสนา, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2551, จาก http://www.clinicrak.com/birthcontrol/lady_abortion7.html.

เพื่อแสดงถึงคุณค่า สติปัญญา จิตสำนึกของความเป็นคน¹⁴ สิทธิมนุษยชนนี้ทำให้มนุษย์มีคุณค่า และศักดิ์ศรีต่างจากสัตว์โลกอื่นๆ

สิทธิที่จะมีชีวิตนั้นเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญลำดับแรก เนื่องจากผู้ทรงสิทธิมนุษยชน ก็คือมนุษย์ทุกรูปทุกนามที่ดำรงชีวิตอยู่ตนเอง¹⁵ ซึ่งหากไม่คุ้มครองสิทธิที่จะมีชีวิตเป็นสิทธิขั้น พื้นฐานของมนุษย์ ก็ไม่มีชีวิตมนุษย์ที่จำเป็นต้องมีสิทธิมนุษยชนเพื่อคุ้มครอง

สิทธิที่จะมีชีวิตนี้ถูกรับรองไว้ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของ สหประชาชาติ (United Nations' Universal Declaration of Human Rights 1948) ข้อ 3¹⁶ ว่า “คนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน” และข้อตกลงว่าด้วยสิทธิ ระหว่างประเทศ พลเมือง และสิทธิทางการเมือง (The International Covenant on Civil and Political Rights 1966) มาตรา 6¹⁷

ในคำประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กล่าวไว้ว่า “สิทธิในชีวิต ไม่อาจ โอนกันได้” แปลความได้ว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิต และยังคงกล่าวอีกว่า “รัฐบาลมีหน้าที่ให้ ความปลอดภัยแก่สิทธิอันมีอาจโอนกันได้แก่ประชาชนทุกคนของรัฐ เมื่อรัฐบาลไม่เคารพสิทธินี้อีก ต่อไป เป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องโค่นล้มรัฐบาล”

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็มีบทบัญญัติรับรอง เกี่ยวกับสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ด้วยเช่นกัน โดยในมาตรา 32 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ ในชีวิตและร่างกาย”

ต่อมา หลายฝ่ายได้สนับสนุนให้ขอบเขตของสิทธิที่จะมีชีวิตให้ครอบคลุมคุ้มครองถึง ตัวอ่อนมนุษย์ที่ไม่ได้เกิดจากการปฏิสนธิตามธรรมชาติ และทารกในครรภ์มารดา ให้มีสิทธิที่จะมี ชีวิตเหมือนมนุษย์ที่ถือกำเนิดแล้ว และต่อต้านการวิจัยโดยใช้สเต็มเซลล์ที่ได้จากตัวอ่อนมนุษย์ และการทำแท้ง

¹⁴ พูนผล เงินดี, “กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน,” วารสารอัยการ, เล่มที่ 198, ปีที่ 15, น. 31, (กุมภาพันธ์ 2530).

¹⁵ เฝิงอั้ง, น.3.

¹⁶ Article 3 Everyone has the right to life, liberty and security of person.

¹⁷ Article 6 Every human being has the inherent right to life. This right shall be protected by law. No one shall be arbitrarily deprived of his life.

ในปี ค.ศ.1989 ในการประชุมสามัญขององค์การสหประชาชาติ ได้มีการยอมรับสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (The Convention on the Rights of the Child 1989 ; CRC) ซึ่งอนุสัญญาฉบับนี้ได้กล่าวว่า “โดยมูลเหตุของความคุ้มครองทางด้านร่างกายและจิตใจ เด็กจำเป็นต้องได้รับการป้องกันและดูแล รวมทั้งการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสม ทั้งก่อนเกิดและภายหลังเกิด...รัฐภาคีรับรองว่าเด็กทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่มาโดยกำเนิด¹⁸ ตามอนุสัญญาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการรับรองสิทธิที่จะมีชีวิตมาตั้งแต่อยู่ในครรภ์แล้ว

นอกจากนี้ การรับรองสิทธิที่จะมีชีวิตของทารกในครรภ์ยังปรากฏในสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ใช้บังคับอยู่ระหว่างกลุ่มประเทศอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ (American Convention on Human Rights 1969) โดยในข้อ 4 กล่าวว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิต สิทธินี้จะได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมาย กล่าวโดยทั่วไปนับตั้งแต่เวลาที่ปฏิสนธิ ไม่มีผู้ใดสามารถพรากชีวิตของผู้อื่นได้ตามอำเภอใจ”¹⁹

การรับรองสิทธิที่จะมีชีวิตของเด็กในระดับระหว่างประเทศ ส่งผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิที่จะมีชีวิตของเด็กไว้ในมาตรา 52 ว่า “เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอด”

ดังที่กล่าวมาแล้วถ้อยคำในสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ และสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของประเทศแถบทวีปอเมริกาจะชัดเจนว่าเด็กนั้นมีสิทธิตั้งแต่วินิจฉัย และสิทธินั้นจะต้องได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมาย แต่ก็ยังมีปัญหาในการตีความบทบัญญัติดังกล่าวอยู่ว่าตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติดังกล่าวนี้ประสงค์จะให้ความคุ้มครองทารกในครรภ์แค่ไหนเพียงใด ซึ่งในประเด็นนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าทารกในครรภ์ก็มีสิทธิที่จะมีชีวิตแล้วไม่ใช่ว่าไม่มีสิทธิเสียทีเดียว แต่การคุ้มครองก็ต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมตามบริบทที่

¹⁸ "the child, by reason of his physical and mental immaturity, needs special safeguards and care, including appropriate legal protection, before as well as after birth....States Parties recognize that every child has the inherent right to life."

¹⁹ Article 4. Right to Life 1. Every person has the right to have his life respected. This right shall be protected by law and, in general, from the moment of conception. No one shall be arbitrarily deprived of his life.

ต่างกันไป ซึ่งอย่างไรจึงจะเหมาะสมนั้นก็ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อาทิเช่น ทารกในครรภ์ควรมีสติธิในการได้รับประกันสุขภาพตามกฎหมายประกันสุขภาพเด็ก การกระทำต่อมารดาที่ส่งผลต่อทารกในครรภ์ก็ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอาญา หากเป็นในส่วนของตัวอ่อนมนุษย์ที่เกิดจากการปฏิสนธิในห้องทดลองก็ต้องมีกฎหมายควบคุมการใช้ที่เหมาะสมโดยคำนึงคุณค่าและศักดิ์ศรี ไม่ใช่จะปฏิบัติอย่างไรก็ได้เหมือนกับเป็นเพียงวัตถุชิ้นหนึ่ง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Right Committee – HRC) ได้อธิบายความหมายของสิทธิที่จะมีชีวิตว่าต้องพิจารณาในเชิงบวกด้วย เช่น ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ซึ่งรัฐมีหน้าที่ในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และการให้กำเนิดทารก อันตรายที่จะเกิดแก่หญิงที่ตั้งครรภ์จนอาจเสียชีวิตได้²⁰

แม้ว่าตามสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติจะได้รับรองถึงสิทธิของทารกในครรภ์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย แต่ปัญหาว่าทารกในครรภ์มารดาจะมีสิทธิที่จะมีชีวิตหรือไม่ และสิทธินั้นเริ่มต้นเมื่อใด ปัญหาดังกล่าวถกเถียงกันมากโดยเฉพาะในเรื่องการทำแท้ง เพราะมีความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของหญิงมีครรภ์การตัดสินใจเกี่ยวกับครรภ์ของตน อันเป็นส่วนหนึ่งสิทธิในการสืบพันธุ์และสิทธิในครอบครัวที่เป็นสิทธิของปัจเจกชน กับสิทธิที่จะมีชีวิตของทารกในครรภ์ ซึ่งสิทธิทั้งสองก็อยู่ในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเช่นกัน

กฎหมายของประเทศที่อนุญาตให้ทำแท้งได้ ส่วนใหญ่จะอนุญาตให้ทำแท้งเสรีจนกระทั่งอายุครรภ์ครบ 24 สัปดาห์ (ยกเว้นในกรณีที่มีความจำเป็นที่ไม่อาจก้าวล่วงได้ เช่น การตั้งครรภ์ต่อไปจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือชีวิตมารดา) เพราะเมื่อครรภ์อายุได้ประมาณ 24 สัปดาห์ ทารกจะอยู่ในสภาพที่สามารถมีชีวิตนอกครรภ์ของมารดาได้ (viable fetus) ซึ่งในประเด็นนี้เองกลุ่มรณรงค์ต่อต้านการทำแท้ง ที่เรียกกันว่ากลุ่ม pro life ยกขึ้นอ้างเพื่อให้ยอมรับสิทธิในการมีชีวิตอยู่ของทารกในครรภ์มารดา ในขณะที่เดียวกันก็มีกลุ่มที่เห็นตรงกันข้าม ได้แก่กลุ่ม pro choices ซึ่งเชื่อว่าหญิงควรมีสติธิเต็มทีในการตัดสินใจเกี่ยวกับครรภ์และการสืบพันธุ์ของตน

เนื่องจากประเด็นว่า ทารกในครรภ์มารดามีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่หรือไม่ เป็นประเด็นที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน ไม่แต่เฉพาะสิทธิที่พึงมีเท่านั้นยังมีปัจจัยทางด้านศีลธรรมจริยธรรม ทั้งปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อความเข้าใจที่ถ่องแท้ยิ่งขึ้น จะขอ

²⁰ วิษุทธิ์ จีระแพทย์, “สิทธิมนุษยชน VS สิทธิพลเมือง,” วารสารรัฐธรรมนูญ, เล่มที่ 5, ปีที่ 13, น. 134, (มกราคม-เมษายน 2546).

ยกแนวคิดทฤษฎีของสำนักปรัชญาต่างๆที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะมีชีวิตของทารกในครรภ์มาประกอบการพิจารณาโดยสังเขป ดังนี้²¹

สำนักอรรถประโยชน์ (Utilitarianism)

สำนักอรรถประโยชน์มีแนวคิดที่ว่าด้วยสาเหตุประการสุดท้ายของการกระทำ สำนักนี้มองที่ผลสุดท้าย หรือวัตถุประสงค์ของการกระทำ โดยไม่คำนึงถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์ของชีวิต การจะตัดสินว่าการฆ่าสิ่งมีชีวิตนั้นถูกต้องหรือไม่ จำเป็นต้องพิจารณาจากผลของการฆ่า ถ้าผลลัพธ์ออกมาเป็นผลดี การฆ่านั้นก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง การทำแท้งอาจเป็นสิ่งที่ถูกต้องหากจะให้ผลดีกว่า เช่น ในกรณีที่ทารกในครรภ์พิการซ้ำซ้อน การคงชีวิตทารกไว้อาจก่อให้เกิดผลเสียทั้งต่อตัวบิดามารดาและตัวทารก

ทฤษฎีทางจริยศาสตร์ของคานท์ (Kant's Ethical Theory)

คานท์ตระหนักดีว่า ไม่อาจพิสูจน์หลักทางศีลธรรมบนพื้นฐานของประสบการณ์ได้ คานท์ตั้งคำถามว่าถ้ามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเทียบได้กับศีลธรรมอันดี สิ่งนั้นจะเป็นอย่างไร คำตอบง่ายๆคือ เราควรจะปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างที่เราต้องการได้รับการปฏิบัติจากผู้อื่น สิ่งนี้นำไปสู่แนวคิดเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของชีวิตที่ควรได้รับความเคารพ เพราะมนุษย์ทุกคนคงไม่ยอมถูกคร่าชีวิต คานท์ไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

จริยศาสตร์ตามสถานการณ์ (Situation Ethics)

ตามแนวคิดของสำนักนี้ จริยธรรมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ โดยหลักแล้วชีวิตมนุษย์ทุกคนควรได้รับความเคารพ ยกเว้นในสถานการณ์เฉพาะ เช่น หากการคร่าอีกชีวิตสามารถรักษาอีกชีวิตไว้ได้ย่อมส่งผลดีกว่าการพยายามรักษาทั้งสองชีวิตไว้ โดยรู้ว่าการทำเช่นนั้นจะทำให้สูญเสียทั้งสองชีวิตอย่างแน่นอน ตามความคิดของสำนักนี้ การทำแท้งเพื่อช่วยชีวิตมารดาไม่ถือเป็นเรื่องผิดจริยธรรม แต่หากเป็นการทำแท้งเพราะว่าไม่ต้องการให้เด็กเกิดมายุ่อมเป็นเรื่องผิดจริยธรรม

ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิการมีชีวิต (right to live) ของทารกในครรภ์นั้นเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นความพยายามที่จะรับรองสิทธิของทารกก่อนมีสภาพบุคคล เป็นการพัฒนาหลักการที่กว้างไกลไปกว่าการเริ่มคุ้มครองเมื่อมนุษย์มีสภาพบุคคลซึ่งเป็นหลักที่กฎหมายรับรองสิทธิของทารกที่ภายหลังเกิดมาและมีชีวิตรอดอยู่ ย้อนไปขณะที่เป็นทารกในครรภ์มารดา ไม่ว่าจะเป็สิทธิในทางแพ่ง เช่น สิทธิในการรับมรดก สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดี

²¹ "Ethical responses to the right to live" Retrieved January 1, 2008, from http://www.rsrevision.com/Alevel/ethics/right_to_life/ethics.htm

ละเมิด สิทธิในการรับมรดก หรือการตกเป็นเหยื่อในคดีอาญา แต่โดยการให้ความคุ้มครองทางทวารกในครรภ์หากภายหลังทารกนั้นคลอดออกมามีชีวิต และการรับรองสิทธิย้อนหลังไปขณะเป็นทารกในครรภ์มารดา ก็มีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานการรับรองสิทธิของบุคคลที่เกิดมาแล้วนั่นเอง เพราะทารกนั้นต้องเกิดมารอดอยู่มีสภาพบุคคลก่อนกฎหมายจึงจะมีผลไปรับรองสิทธิให้ตั้งแต่เป็นทารกในครรภ์มารดา

ในปัจจุบันกฎหมายหลายๆ ประเทศก็พยายามที่จะขยายขอบเขตการคุ้มครองออกไปให้ครอบคลุมถึงสิทธิของทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาโดยไม่คำนึงถึงว่าภายหลังทารกนั้นจะเกิดมาแล้วมีชีวิตรอดอยู่หรือไม่ ซึ่งแนวคิดนี้ก็สอดคล้องกับหลักความเชื่อทางศาสนาและแนวความคิดทางศีลธรรมที่เป็นพื้นฐานของสังคมมานาน ซึ่งผู้เขียนได้มีความสนใจเกี่ยวกับการคุ้มครองทารกในครรภ์โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องสภาพบุคคลนี้มาก เนื่องจากเห็นอาจพัฒนาให้เป็นหลักการ หรือกฎเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ตั้งแต่เริ่มแรกของชีวิตได้

5. ปัญหากฎหมายและจริยธรรมในกรณีตัวอ่อนที่เกิดจากการปฏิสนธิภายนอกร่างกาย

ในปัญหากฎหมายและจริยธรรมเกี่ยวกับทารกในครรภ์มารดานี้ มีประเด็นคาบเกี่ยวที่น่าสนใจเกี่ยวกับตัวอ่อนมนุษย์ที่ไม่ได้เกิดจากการปฏิสนธิในครรภ์มารดาตามธรรมชาติ หากแต่เกิดจากการปฏิสนธิในหลอดทดลอง (in vitro fertilization) หรือการโคลนนิ่ง (cloning) ตัวอ่อนนี้หากยังไม่ได้ถูกนำไปฝังตัวในผนังมดลูกของหญิง ก็ยังไม่มีสภาพเป็นทารกในครรภ์มารดา ซึ่งตามกฎหมายไทยแล้วยังไม่เกิดสิทธิในทางแพ่งและยังไม่ได้ได้รับความคุ้มครองทางอาญา กล่าวคือตามกฎหมายไทยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 15 วรรค 2 บัญญัติว่า “ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถมีสิทธิต่างๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก” เพราะฉะนั้นตัวอ่อนที่ปฏิสนธิในหลอดทดลอง เมื่อยังไม่ได้นำกลับเข้าไปฝังตัวในผนังมดลูกของหญิงก็ยังไม่มีความเป็นทารกในครรภ์มารดาตามบทบัญญัติของมาตรา 15 วรรค 2 หากพิจารณาตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญาในความผิดฐานทำให้แท้งลูกแล้ว การแท้งลูก ทั้งนิยามทางการแพทย์และคำอธิบายกฎหมายก็ต้องเป็นการกระทำอันเป็นผลต่อตัวอ่อนหรือทารกที่ได้ฝังตัวในผนังมดลูกแล้วเท่านั้น

ตามกฎหมายไทยที่มีอยู่ปัจจุบัน ตัวอ่อนที่เกิดจากการปฏิสนธิในหลอดทดลอง หรือเกิดจากการโคลนนิ่ง ก่อนฝังตัวในผนังมดลูก ยังไม่มีสถานะเป็นบุคคล อย่างไรก็ตาม เมื่อตัวอ่อน

มนุษย์เป็นสิ่งที่เป็จุดเริ่มต้นที่จะพัฒนาไปเป็นมนุษย์ได้ การกระทำต่างๆ ที่จะกระทำต่อตัวอ่อนมนุษย์นั้นจึงมีประเด็นทางด้านศีลธรรมจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ว่าอาจเทียบเท่าหรือเสมือนกับการกระทำต่อชีวิตมนุษย์ ยิ่งมองในมุมของแนวคิดที่เชื่อว่าชีวิตมนุษย์เริ่มขึ้นเมื่อปฏิสนธิแล้ว ตัวอ่อนมนุษย์ก็ถือว่าเป็นชีวิตมนุษย์ จึงเป็นที่ถกเถียงกันว่าตัวอ่อนมนุษย์ที่ไม่ได้เกิดจากการปฏิสนธิตามธรรมชาติควรมีคุณค่าทางศีลธรรมอยู่ที่จุดใด ซึ่งเชื่อมโยงไปยังกฎหมายที่จะเป็นกลไกในการควบคุมการใช้ตัวอ่อนที่ไม่ได้เกิดจากวิธีธรรมชาติเหล่านี้ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ไม่ให้มีการใช้หรือกระทำต่อตัวอ่อนมนุษย์ไปในลักษณะที่มันเหมาะต่อการละเมิดศีลธรรมอันดีจนเกินไป ให้ตัวอ่อนได้รับการปฏิบัติอย่างเคารพตามสิทธิและศักดิ์ศรีที่ตัวอ่อนมนุษย์ควรมีในฐานะสมาชิกหนึ่งของเผ่าพันธุ์มนุษย์

การปฏิบัติต่อตัวอ่อนมนุษย์โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีและสิทธิที่ตัวอ่อนมนุษย์ในที่นี้จะขอแยกเป็นเป็น 2 เรื่อง คือ การใช้ตัวอ่อนมนุษย์ในเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ และการใช้ตัวอ่อนมนุษย์ในการทดลองและวิจัย

5.1 การปฏิบัติต่อตัวอ่อนมนุษย์ในเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์

ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์การแพทย์มีความก้าวหน้าจนถึงขั้นสามารถทำให้เกิดการปฏิสนธิโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์เพื่อช่วยให้ผู้ประสงค์ที่จะมีบุตรแต่มีข้อจำกัดหรือมีความบกพร่องทางร่างกายให้มีบุตรได้ตามปรารถนา อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ต้องระมัดระวังในเรื่องปัญหาทางศีลธรรมและจริยธรรมที่จะตามมา แม้บางเรื่องวิทยาศาสตร์จะทำให้เกิดขึ้นได้แต่เป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่จะต้องพิจารณาด้วยเพราะความเป็นมนุษย์จะมีปัญหาคอยกำกับว่ามนุษย์ควรทำในสิ่งที่ควรทำเท่านั้น มนุษย์ไม่ควรทำในทุกสิ่งที่ตนทำได้²²

ในเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์โดยวิธีปฏิสนธิภายนอกร่างกาย (in vitro fertilization and embryo transfer) แพทย์จะนำไข่ออกจากรังไข่ มาผสมกับอสุจิแล้วฉีดกลับเข้าไปในโพรงมดลูกเพื่อให้ตัวอ่อนเข้าฝังตัวในผนังมดลูก ในกระบวนการดังกล่าว เพื่อป้องกันการ

²² แสวง บุญเฉลิมวิภาส และดารารพร ธีระวัฒน์, “ประเด็นและข้อเสนอแนะทางกฎหมายและจริยธรรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์,” ดุลพินิจ เล่ม 2, ปีที่ 52, น. 16 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2548).

ผิดพลาดจะต้องกระตุ้นทำให้ไขสูกหลายใบ และทำให้เกิดปฏิสนธิจำนวนมาก จากนั้นต้องนำตัวอ่อนฉีดกลับเข้าไปฝังตัวในผนังมดลูก ซึ่งการนำตัวอ่อนกลับเข้าไปฝังตัวในผนังมดลูกก็ต้องใช้ตัวอ่อนมากกว่าหนึ่ง และหากตัวอ่อนเกิดฝังตัวเกินกว่าหนึ่งตัว แพทย์ก็จำเป็นต้องทำลายตัวอ่อนที่ฝังตัวในผนังมดลูกเกินกว่าความต้องการ มิฉะนั้นอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของหญิงหรือเป็นอันตรายต่อการเจริญเติบโตของตัวอ่อนนั่นเอง หากพิจารณาเกี่ยวกับความผิดอาญาก็ถือเป็นความผิดอาญาฐานทำแท้งลูก เพราะเป็นการทำลายตัวอ่อนที่อยู่ในครรภ์ให้ไม่สามารถเจริญเติบโตต่อไปได้ และถูกขับออกมาจากร่างกายของหญิงในสภาพที่ไม่มีชีวิต ถือเป็นกรทำให้ทารกคลอดออกมาไม่มีชีวิตอันเป็นความผิดฐานทำแท้งลูก แต่ก็ถือได้ว่าเป็นการกระทำของนายแพทย์และกระทำเพราะจำเป็นเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้นซึ่งกฎหมายยกเว้นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 305

ในกรณีตัวอ่อนที่ปฏิสนธิแล้วแต่ยังไม่ได้นำกลับเข้าไปฝังในครรภ์หญิงอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการคัดเลือกเพศเพศของตัวอ่อน หรือการคัดเลือกตัวอ่อนที่มีลักษณะแข็งแรง หากเข้าไปในเว็บไซต์ของโรงพยาบาลเอกชนบางแห่งหรือคลินิกรักษาผู้มีบุตรยากบางแห่ง เราจะพบรายละเอียดของบริการรักษาภาวะผู้มีบุตรยากด้วยวิธีการต่างๆ พร้อมค่าใช้จ่าย บางแห่งเปิดกระดานข่าวให้ผู้รับบริการได้ซักถาม ตอบข้อสงสัยและสนทนากันด้วย นอกจากนี้เราจะพบว่าบางแห่งระบุว่าให้บริการ PGD (Preimplantational Genetic Diagnosis) คือตรวจพันธุกรรมตัวอ่อนก่อนย้ายเข้าสู่โพรงมดลูก และมีบริการเลือกเพศบุตร คำถามมีว่าเราคิดอย่างไรกับเทคโนโลยีคัดสรรพันธุ์และเลือกเพศบุตรเหล่านี้²³

ประเทศแคนาดาที่มีกฎหมายห้ามการเลือกเพศยกเว้นเพื่อการวินิจฉัยโรคหรือเพราะมีความผิดปกติที่เกิดแก่เพศใดเพศหนึ่งและห้ามการปรับปรุงพันธุกรรมมนุษย์ อังกฤษมีกฎหมายห้ามการเปลี่ยนโครงสร้างพันธุกรรมของตัวอ่อน แพทย์สภาประเทศไทยได้มีประกาศแพทยสภาฉบับที่ 21/2547 อนุญาตให้ทำ PGD ได้เฉพาะการตรวจเพื่อวินิจฉัยโรคตามความจำเป็นและสมควร แต่ต้องไม่เป็นการกระทำในลักษณะที่อาจทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเลือกเพศ²⁴

แม้ว่าการคัดเลือกพันธุ์ที่ทำกันอยู่จำกัดเฉพาะการตรวจพันธุกรรมของตัวอ่อนเพื่อหาโรคบางชนิด เช่น กลุ่มอาการดาวน์ซึ่งมักจะมีสติปัญญาบกพร่อง หรือ โรคเลือดที่เรียกว่า

²³ ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์, “การคัดเลือกพันธุ์มนุษย์” สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2552, จาก <http://bio.thainhf.org/?module=edoc&page=detail&id=64>

²⁴ เฟิงอ้วง

ธาลัสซีเมีย เป็นต้น ซึ่งหากตรวจพบแล้วก็จะให้บริการให้คำปรึกษาก่อนที่จะพิจารณายุติการตั้งครรภ์ แต่คำว่าพันธุคัดลอกและพันธุตินั้นยากที่จะชี้ชัดว่าเส้นแบ่งอยู่ที่ตรงไหน พันธุคัดลอกและพันธุตีมีความต่อเนื่องกันเหมือนแถบสีจากสีดำจางเป็นสีเทาแล้วเป็นสีขาวหรือเปล่า หรือว่าพันธุคัดลอกและพันธุตีเป็นของสองสิ่งที่ยกจากกันได้อย่างเด็ดขาด มีคำถามว่าเด็กไอคิวเท่าไรสมควรเป็นพันธุตีแล้วเด็กไอคิวไม่ถึงเกณฑ์จะเป็นพันธุคัดลอกเช่นนั้นหรือ หากพันธุคัดลอกพันธุตีมีความต่อเนื่องกัน การคัดมนุษย์พันธุคัดลอกออกจึงมีความหมายว่าเป็นวิธีการเก็บมนุษย์พันธุตีเอาไว้ นั่นเอง มีคำถามว่าสังคมเห็นด้วยหรือเปล่าที่คนมีฐานะเท่านั้นสามารถเข้าถึงบริการเหล่านี้และสามารถป้องกันมิให้บุตรป่วยเป็นโรคได้ รวมทั้งสังคมเห็นด้วยแน่หรือที่เราจะกำจัดคนพันธุคัดลอกไปในลักษณะนี้²⁵

จริงอยู่คงไม่มีบิดามารดาคนใดประสงค์ให้ลูกเกิดมาพร้อมความพิการหรือความผิดปกติทางพันธุกรรม และแม้ว่าเด็กที่เกิดมาพร้อมกับความพิการจะเป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคม ทั้งยังเป็นการลำบากแก่ตัวเด็กนั่นเอง แต่การใช้อำนาจของเทคโนโลยีบางอย่างซึ่งซื้อหาได้ด้วยเงิน จะนำไปสู่ฐานความคิดที่ว่าสังคมเห็นด้วยกับการใช้เงินกวาดล้างสิ่งที่เราไม่พึงประสงค์ออกไปจากสังคมให้หมดหรือเปล่า แล้วเกณฑ์ใดที่จะนำมาใช้ตัดสินว่าเด็กคนใดสมควรเกิดมาเป็นสมาชิกของสังคมหรือไม่ เป็นเรื่องที่มีมนุษย์เข้าไปกำลวงการกำหนดของธรรมชาติเกินไปหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการกระทำทางการแพทย์เหล่านี้ควรมีกฎหมายควบคุมให้แน่ชัด และข้อกำหนดของแพทย์สภาที่ห้ามทำ PDG ในลักษณะเลือกเพศเท่านั้นอาจไม่เพียงพอ

ปัญหาทางศีลธรรมอีกปัญหาหนึ่งเกี่ยวกับตัวอ่อนที่เกิดจากการผสมเทียม คือตัวอ่อนที่เหลือจากการใช้และไม่ได้นำกลับไปฝังตัวในผนังมดลูกตัวอ่อนนั้นมีสถานะอย่างไร

ตามกฎหมายไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เซลล์หรือเนื้อเยื่ออื่นๆของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์ไม่ใช่ทรัพย์สินหรือทรัพย์สิน แต่เมื่อหลุดจากร่างกายแล้วจะมีสภาพเป็นเพียงทรัพย์สินหรือทรัพย์สิน²⁶ ของเจ้าของเนื้อเยื่อหรืออวัยวะนั้น ในกรณีของตัวอ่อนที่เกิดจากการปฏิสนธินอกร่างกายนั้น หากพิจารณาว่าตัวอ่อนเกิดจากการนำเซลล์สืบพันธุ์เพศหญิงและเซลล์สืบพันธุ์

²⁵ เพิ่งอ้าง

²⁶ มาตรา 137 ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง

มาตรา 138 ทรัพย์สิน หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้

เพศชายมาปฏิสนธิในอกร่างกาย หากเปรียบเทียบกับเซลล์หรือเนื้อเยื่อที่หลุดมาจากอกร่างกายมนุษย์แล้ว เซลล์สืบพันธุ์ที่นำออกจากอกร่างกายแล้วอาจถือเป็นทรัพย์หรือทรัพย์สินของเจ้าของเซลล์สืบพันธุ์ แต่หากนำมาปฏิสนธิเป็นตัวอ่อนแล้วเซลล์สืบพันธุ์ย่อมมีสภาพเป็นจุดเริ่มต้นของมนุษย์ ซึ่งตามกฎหมายนั้นมนุษย์ไม่ใช่ทรัพย์สิน

แม้ตัวอ่อนจะยังไม่มีสภาพบุคคล แต่ก็ยังสามารถเจริญเติบโตเป็นมนุษย์ได้ หลายฝ่ายเห็นว่าคุณค่าของตัวอ่อนที่มีโอกาสไปเป็นชีวิตมนุษย์ย่อมมีคุณค่าเหนือเนื้อเยื่ออื่นในร่างกาย แต่ก็ไม่อาจหาข้อยุติได้ว่าควรปฏิบัติต่อเนื้อเยื่อนั้นอย่างไร²⁷ ซึ่งหากพิจารณาจากข้อคิดทางศาสนาและแง่มุมในทางศีลธรรม แนวคิดของพระพุทธรศาสนาที่เชื่อว่าชีวิตมนุษย์เริ่มต้นเมื่อปฏิสนธิ²⁸ แต่ตัวอ่อนนั้นก็ไม่มีสภาพบุคคลตามมาตรา 15 วรรค 1 เพราะตามมาตราดังกล่าวสภาพบุคคลเริ่มตั้งแต่เมื่อคลอดและอยู่รอดเป็นทารก ทั้งตัวอ่อนที่ยังไม่ได้นำกลับไปฝังในผนังมดลูกนี้ ก็ไม่มีสภาพเป็นทารกในครรภ์ตามมาตรา 15 วรรค 2 เพราะยังไม่ได้อยู่ในครรภ์ การคุ้มครองตัวอ่อนเหล่านี้โดยคำนึงถึงศีลธรรมและจริยธรรมจึงควรมีกฎหมายควบคุมต่างหาก เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันบัญญัติโดยคำนึงแต่เฉพาะการถือกำเนิดของมนุษย์ตามธรรมชาติจึงไม่อาจนำมาปรับใช้กับการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับการเจริญพันธุ์ได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม สำหรับสถานะของตัวอ่อนมนุษย์นี้ ผู้เขียนเห็นว่าตัวอ่อนมนุษย์ที่ยังไม่ได้นำกลับไปฝังตัวในผนังมดลูก แม้จะไม่มีสถานะเป็นบุคคลหรือทารกในครรภ์มารดา แต่ตัวอ่อนมนุษย์มีสถานะที่พิเศษในเพราะมีศักยภาพหรือโอกาสที่จะเจริญเติบโตเป็นมนุษย์ได้ การปฏิบัติกับตัวอ่อนควรมีการเคารพและระมัดระวังในระดับหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่การเคารพตัวอ่อนเท่านั้น แต่เป็นการเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษยชาติด้วย

ปัจจุบันในประเทศไทยมีหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องอยู่ในรูปของประกาศแพทยสภาฉบับที่ 1/2540 และ 21/2545 โดยประกาศฉบับแรกมีสาระสำคัญว่าด้วยกระบวนการมาตรฐานการให้บริการการแพทย์แขนงนี้ ส่วนฉบับหลังระบุถึงการยอมรับการบริจาคเชื้ออสุจิ ไข่ รวมทั้งตัวอ่อนเพื่อใช้ในการผสมเทียมมนุษย์ แต่ให้เก็บข้อมูลเป็นความลับ และห้ามการกระทำในลักษณะที่เป็นการทำสำเนามนุษย์เพื่อการเจริญพันธุ์แต่ไม่ได้ห้ามการทำสำเนามนุษย์เพื่อการรักษา หรือเพื่อการทดลองวิจัย นอกจากนี้ยังมีร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีก 2 ฉบับที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาขณะนี้

²⁷ แสวง บุญเฉลิมวิภาส และดาราวพร ติรวัดมน, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 22*, น. 9

²⁸ อาทิตย์ กิจชระภูมิ, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 9*, น. 77.

ประกอบด้วย ร่าง พ.ร.บ.การตั้งครรรภ์โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ ..... ที่เสนอโดยสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ และ ร่าง พ.ร.บ. อนามัยเจริญพันธุ์ ที่เสนอโดยรัฐสภา ซึ่งก็เป็นที่ยังคงว่ากฎหมายทั้งสองฉบับจะสามารถช่วยแก้ปัญหาต่างๆในเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์ที่กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถแก้ไขได้

5.2 การใช้ตัวอ่อนมนุษย์ในการทดลองวิจัย

จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ (assisted reproductive technology) และการปฏิสนธิในหลอดทดลอง (in vitro fertilization) ทำให้เกิดการผลิตตัวอ่อน (embryo) ขึ้นจากเทคโนโลยีดังกล่าว เพื่อช่วยเหลือคู่สมรสที่มีปัญหา มีบุตรยาก ต่อมาได้มีการนำ ตัวอ่อนที่ได้จากการปฏิสนธิในหลอดแก้วที่เหลือจากการนำไปฝังตัวในผนังมดลูกไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทดลองวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางการแพทย์ โดยการดึงเอาสเต็มเซลล์หรือ เซลล์ต้นกำเนิดจากตัวอ่อน (embryonic stem cell) มาใช้ โดยที่สเต็มเซลล์ที่ได้จากตัวอ่อนมนุษย์นี้มีคุณสมบัติที่สามารถพัฒนาไปเป็น เซลล์ชนิดอื่นๆ ในร่างกายมนุษย์ได้มากมาย ในปัจจุบันงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสเต็มเซลล์กำลังได้รับความสนใจและศึกษาค้นคว้ากันอย่างมากมายทั้งโดย แพทย์ บุคลากรทางการแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ทั่วโลก เนื่องจากในอนาคตสเต็มเซลล์ หรือ เซลล์ต้นกำเนิด โดยเฉพาะเซลล์ต้นกำเนิดจากตัวอ่อนมนุษย์นี้อาจจะเป็นหนทางหนึ่งในการรักษาโรคเรื้อรังที่ปัจจุบันยังไม่อาจรักษาให้หายขาดได้ เช่น โรคเบาหวาน โรคพาร์คินสัน โรคอัลไซเมอร์ และโรคกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด เป็นต้น นอกจากนี้ตามรายงานล่าสุดยังพบว่าสเต็มเซลล์จากตัวอ่อนยังมาทำแทนชั้นของเซลล์ประสาทเพื่อช่วยรักษาผู้ที่ศูนย์กลางจอประสาทเสื่อมอันเป็นสาเหตุที่ทำให้ตาบอดมากที่สุดอีกด้วย²⁹

เนื่องจากการวิจัยเกี่ยวกับสเต็มเซลล์ให้ประโยชน์มากมาย ทั้งในเรื่องที่สามารถทำให้เข้าใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการของมนุษย์ และอาจทำให้สามารถรักษาโรคที่ปัจจุบันยังไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ความต้องการในการใช้ตัวอ่อนมนุษย์เพื่อการวิจัยสเต็มเซลล์มีมากขึ้น จึงได้มี

²⁹ พันโลก, "ความสว่างไสวของผู้พิการทางสายตารักษาโดยเซลล์ต้นกำเนิด," ไทยรัฐ, (22 เมษายน 2552): น. 7.

การสร้างตัวอ่อนมนุษย์ด้วยวิธีการโคลนนิ่ง (cloning) หรือเรียกอีกอย่างว่าการทำสำเนามนุษย์ เพื่อนำมาใช้ในการทดลองวิจัยเกี่ยวกับสเต็มเซลล์ ซึ่งวิธีนี้ไม่จำเป็นต้องใช้การปฏิสนธิของเซลล์สืบพันธุ์เพศหญิงและชาย หากแต่สามารถนำเซลล์ส่วนมนุษย์เพียงเซลล์เดียวผ่านกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ทำให้เกิดตัวอ่อนมนุษย์ขึ้นได้ ซึ่งตัวอ่อนมนุษย์นี้จะมีโครงสร้างทางพันธุกรรมเหมือนกับเจ้าของเซลล์ทุกประการ ปัจจุบันตามประกาศแพทยสภา ฉบับที่ 21/2545 ห้ามการโคลนนิ่งมนุษย์เพื่อการเจริญพันธุ์ แต่ไม่ห้ามการโคลนนิ่งเพื่อการรักษาหรือเพื่อการทดลองวิจัย ซึ่งการโคลนนิ่งนี้ นอกจากจะมีปัญหาเกี่ยวกับความวิตกกังวลเกี่ยวกับการทำสำเนามนุษย์โดยสร้างมนุษย์ที่เหมือนกันทุกประการที่หมิ่นเหม่ต่อการละเมิดศีลธรรมแล้ว ยังมีปัญหาว่าตัวอ่อนมนุษย์ที่ได้จากการโคลนนิ่ง มีคุณค่าและศักดิ์ศรีเทียบเท่ากับตัวอ่อนที่เกิดจากการปฏิสนธิตามธรรมชาติ และการปฏิสนธิในหลอดทดลองหรือไม่ หากจะไล่เรียงปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าและจริยธรรมเกี่ยวกับตัวอ่อนมนุษย์ที่นำมาใช้ในการทดลองวิจัย ตัวอ่อนมนุษย์ที่เกิดจากการปฏิสนธิตามธรรมชาติอยู่ในลำดับคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรมสูงสุด รองลงมาได้แก่ตัวอ่อนที่เกิดจากการปฏิสนธิในหลอดทดลองและรองจากนั้นก็เป็นตัวอ่อนที่เกิดจากการโคลนนิ่ง ปัญหาก็คือตัวอ่อนทั้งที่มีต้นกำเนิดที่แตกต่างกันทั้งสามประเภทนี้ มีศักดิ์ศรีและคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรมเท่ากันหรือไม่

ก่อนจะวิเคราะห์ปัญหาทางด้านกฎหมายและจริยธรรมเกี่ยวกับสิทธิและศักดิ์ศรีของตัวอ่อนมนุษย์ที่จะนำมาใช้ในการทดลองวิจัย ผู้เขียนจะขออธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนและคุณประโยชน์ของการทดลองและวิจัยเกี่ยวกับตัวอ่อนมนุษย์เสียก่อน ซึ่งการวิจัยโดยใช้ตัวอ่อนมนุษย์ไม่ว่าจะเกิดจากการปฏิสนธิในหลอดแก้วหรือการโคลนนิ่งที่สำคัญขณะนี้คือการวิจัยเกี่ยวกับ สเต็มเซลล์ (stem cell)

สเต็มเซลล์ หรือเซลล์ต้นกำเนิด (stem cell) คือ เซลล์ที่ไม่จำเพาะ (unspecialized cell) ซึ่งมีความสามารถในการแบ่งเซลล์ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด และสามารถพัฒนาไปเป็นเซลล์ที่ทำหน้าที่จำเพาะได้ ความสามารถของสเต็มเซลล์ในการพัฒนาไปเป็นเซลล์ต่างๆ สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ชนิด คือ

(1) Totipotent cell คือเซลล์ที่มีความสามารถ อย่างไม่มีขีดจำกัดในการแบ่งเซลล์และพัฒนาได้เป็นเซลล์ทุกชนิด อาทิเช่น ตัวอ่อนมนุษย์ (human embryo) เป็น stem cell ที่สามารถแบ่งเซลล์และพัฒนาไปเป็นเนื้อเยื่อของรก เยื่อหุ้มรก และทารกได้

(2) Pluripotent cell คือเซลล์ที่มีความสามารถในการแบ่งเซลล์และพัฒนาไปเป็นเนื้อเยื่อส่วนใหญ่ของสิ่งมีชีวิต อาทิเช่น เซลล์จาก inner cell mass ภายในตัวอ่อนมนุษย์ระยะ

blastocyst เป็น stem cell ที่สามารถแบ่งเซลล์และพัฒนาไปเป็นเซลล์ใดๆ ก็ได้ภายในร่างกายมนุษย์

(3) Unipotent cell คือเซลล์ที่มีความสามารถในการแบ่งเซลล์และพัฒนาไปเป็นเนื้อเยื่อเพียงชนิดเดียว อาทิเช่น primordial germ cell เป็น stem cell ที่สามารถแบ่งเซลล์และพัฒนาไปเป็นเซลล์สืบพันธุ์

แหล่งกำเนิดของสเต็มเซลล์ สามารถตรวจพบและนำมาใช้ได้จากหลายๆแหล่ง เช่น เซลล์ต้นกำเนิดที่ได้จากร่างกายของผู้ใหญ่ (adult stem cell), เซลล์ต้นกำเนิดที่ได้จากทารกในครรภ์ (fetal stem cell), เซลล์ต้นกำเนิดที่ได้จากตัวอ่อนมนุษย์ (embryonic stem cell, ESC)

เซลล์ต้นกำเนิดที่ได้จากตัวอ่อนมนุษย์ (embryonic stem cell) เป็น pluripotent stem cell ที่ได้มาจากตัวอ่อนมนุษย์ในระยะแรกหลังปฏิสนธิ คือได้มาจากบริเวณเซลล์ที่อยู่ด้านใน (inner cell mass) พบได้ในระยะบลาสโตซิสต์ (blastocyst) ของตัวอ่อน ซึ่งเป็นระยะภายหลังการปฏิสนธิประมาณ 5-7 วัน ซึ่งในระยะนี้จะมี เซลล์ที่อยู่ชั้นนอก (trophoblast cell) และเซลล์ที่อยู่ภายในตัวอ่อน (inner cell mass) เซลล์ที่อยู่ด้านในนี้แยกได้จากตัวอ่อนระยะบลาสโตซิสต์เมื่อเลี้ยงในห้องทดลองในสภาวะที่เหมาะสม โดยการใส่สารที่มีคุณสมบัติในการเหนี่ยวนำการเจริญเติบโต (growth factor) บางชนิด สเต็มเซลล์ที่ได้ สามารถพัฒนาไปเป็นเซลล์ชนิดต่างๆได้จากการค้นพบนี้ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการพัฒนาวิธีการรักษาโรคต่างๆ โดยการใช้สเต็มเซลล์ นอกจากตัวอ่อนที่ได้จากกระบวนการปฏิสนธิแล้ว ในปัจจุบันยังสามารถผลิตตัวอ่อนได้จากกระบวนการโคลนนิ่ง (cloning) ได้ด้วย³⁰

นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าการวิจัยสเต็มเซลล์จากตัวอ่อนมนุษย์จะทำให้บรรลुวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ทราบถึงกระบวนการเกิดโรคที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ 2) สามารถผลิตเซลล์ที่มีความผิดปกติเนื่องจากโรคภัยต่างๆ ได้มากเพื่อทดลองประสิทธิภาพ

---

³⁰ อารีย์พรพรรณ โสภณสฤษฏ์สุข, Embryonic Stem Cell, สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2551, จาก www.ramacme.org/program-exam/3-21-207-2402-0305-01/index.asp?id=324

ของตัวยาต่างที่ถูกวิจัยขึ้นเพื่อรักษาโรคนั้นๆ 3) สามารถผลิตเซลล์ขึ้นมาทดแทนเซลล์ที่เสียหายหรือตายเนื่องจากโรคภัยต่างๆ ได้³¹

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการทดลองโดยใช้สเต็มเซลล์จากตัวอ่อนมนุษย์นั้นมีประโยชน์มากมาย แต่ก็มีปัญหาจริยธรรมเกิดขึ้นเนื่องจากการวิจัยด้านสเต็มเซลล์นั้น นักวิจัยต้องการสกัดเซลล์จากตัวอ่อนมนุษย์มักจะใช้ตัวอ่อนที่มีอายุ 5-7 วันหลังปฏิสนธิ เรียกว่า บลาสโตไซสต์ (blastocyst) ซึ่งมีกลุ่มมวลเซลล์ภายใน (inner cell mass) ที่เหมาะจะเป็นแหล่งของสเต็มเซลล์ที่นักวิจัยต้องการ และผลของการสกัดเซลล์นี้ออกมาคือ ตัวอ่อนนั้นถูกทำลายมิให้เจริญเติบโตต่อไปได้

การสร้างสเต็มเซลล์ที่มีผลเป็นการทำลายตัวอ่อนนี้ ทำให้เกิดความวิตกกังวลถึงปัญหาทางศีลธรรม และจริยธรรม มีผู้เห็นว่าตัวอ่อนนั้นเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นเป็นมนุษย์ ดังนั้นควรได้รับการปฏิบัติเหมือนกับเป็นมนุษย์คนหนึ่ง จากความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของตัวอ่อนในครรภ์มารดา ข้อกำหนดของหลายประเทศจึงมักจะมีแนวทางให้ปฏิบัติกับตัวอ่อนอย่างระมัดระวัง (และให้ความเคารพระดับหนึ่ง) โดยห้ามมิให้ใช้เซลล์จากตัวอ่อนภายหลังระยะ 14 วันหลังปฏิสนธิ การกำหนดระยะเวลาหลังปฏิสนธิที่จะนำตัวอ่อนมาใช้ได้หรือไม่ได้นี้ แม้ว่าจะอ้างอิงอยู่บนฐานของความรู้ความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับพัฒนาการของตัวอ่อนมนุษย์ในครรภ์ ดังที่กล่าวมาแล้ว (โดยอาศัยเกณฑ์ที่ว่าในวันที่ 14 ตัวอ่อนต้องยังไม่มีพัฒนาการของสิ่งที่ใกล้เคียงกับระบบประสาทหรือความรู้สึกใด ๆ) แต่ก็ยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่มากว่า ตัวอ่อนเริ่มเป็นมนุษย์เมื่อใด³²

แม้ว่าจะสามารถสกัดสเต็มเซลล์ได้จากแหล่งอื่นๆ เช่น จากร่างกายของผู้ใหญ่ (adult stem cell) และการวิจัยสเต็มเซลล์ของร่างกายมีข้อได้เปรียบที่ไม่ขัดต่อจริยธรรมและกฎหมาย แต่มีข้อจำกัดเพราะแบ่งเซลล์ได้ช้าและน้อยกว่า ทำให้มีปัญหาต่อจำนวนเซลล์ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการรักษา และมีข้อจำกัดในการเหนี่ยวนำให้เป็นเซลล์จำเพาะอื่นๆ ได้เพียงบางชนิดเท่านั้น (multipotent differentiation) เช่น เซลล์จากส่วนต่างๆ ของสมองที่สามารถเจริญเป็นเซลล์

³¹ Russel Korobkin, "Reprogrammed Stem Cells and Federal Funding of Embryo Research" Willamette Law Review, 2008, Retrieved March 23, 2009, from <http://international.westlaw.com/>

³² นเรศ ดำรงค์ชัย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*.

ประสาทและเซลล์ที่เลี้ยงของเซลล์ประสาท เซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดในไขกระดูกสามารถพัฒนาเป็นเม็ดเลือดเป็นต้น³³ เนื่องจากความสามารถของสเต็มเซลล์ที่ได้จากร่างกายผู้ใหญ่ (adult stem cell) ในการพัฒนาเป็นเซลล์ต่างๆของร่างกาย จำกัดกว่าสเต็มเซลล์ที่ได้จากตัวอ่อนมนุษย์ (embryonic stem cell) และการวิจัยเกี่ยวกับสเต็มเซลล์มีประโยชน์มากมาย การวิจัยเกี่ยวกับสเต็มเซลล์ที่ได้จากตัวอ่อนมนุษย์จึงยังจำเป็นอยู่มาก

ในปัจจุบันมีการศึกษาโดยนำเซลล์ของตัวอ่อนที่อยู่ในระยะ 8 เซลล์มาเพียง 1 เซลล์ นำออกมาเลี้ยงให้เจริญเติบโตจนมีคุณสมบัติกลายเป็นสเต็มเซลล์ได้ โดยไม่ต้องทำลายตัวอ่อน นับเป็นการแก้ไขปัญหาด้านจริยธรรมขั้นหนึ่ง แต่อุปสรรคก็ยังคงมีอยู่ กล่าวคือการนำ embryonic stem cell ไปใช้กับผู้อื่นอาจมีปัญหาเรื่องภูมิคุ้มกันได้ เนื่องจากความแตกต่างของเนื้อเยื่อ นักวิทยาศาสตร์จึงทำการวิจัยต่อการปรับเปลี่ยนพันธุกรรมในสเต็มเซลล์ให้ตรงกับผู้รับ หรือเปลี่ยนไปใช้เซลล์ร่างกาย (somatic cell) ของผู้ป่วยใส่ไปในเซลล์ไข่ที่เอานิวเคลียสออก แล้วกระตุ้นด้วยไฟฟ้า จนเซลล์นั้นมีการเจริญเติบโตและแบ่งตัวเป็นบลาสโตซิสต์ และแยกเซลล์ที่อยู่ข้างใน (inner cell mass) ออกมาเลี้ยงต่อจนเป็นสเต็มเซลล์ ซึ่งวิธีนี้จะได้สเต็มเซลล์ที่เหมือนกับผู้ป่วย แต่สเต็มเซลล์นั้นอาจมีศักยภาพหรือคุณสมบัติไม่เทียบเท่า embryonic stem cell เพราะเป็นเซลล์ที่นำมาจากร่างกาย ซึ่งส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีอายุมาก ทำให้สเต็มเซลล์ที่ได้ อาจมีอายุไม่ยาวนานเหมือนเซลล์ที่ได้จากไข่และอสุจิผสมกัน³⁴

ถึงแม้ว่าสเต็มเซลล์จากตัวอ่อนมนุษย์จะมีประโยชน์หลายประการ แต่ก็มีความกังวลเกี่ยวกับศีลธรรมและจริยธรรม ว่าตัวอ่อนมนุษย์จะมีคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรมเท่ากับบุคคลที่เกิดแล้วหรือไม่ ภายใต้หลักการที่ว่าไม่ควรต้องสละชีวิตมนุษย์เพื่อการทดลองและวิจัยทางการแพทย์ แม้การทดลองและวิจัยนั้นจะมีประโยชน์อย่างมหาศาลต่อมวลมนุษยชาติ ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ตัวอ่อนมนุษย์ที่อยู่ในระยะเริ่มแรกอย่างบลาสโตซิสต์ไม่ได้มีคุณค่าเท่ากับบุคคล การทดลองและวิจัยโดยใช้สเต็มเซลล์จากตัวอ่อนมนุษย์ในระยะบลาสโตซิสต์นี้ มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรมากกว่าที่จะไปคำนึงถึงสวัสดิภาพของ

³³ ยินดี กิตยานันท์ และ กนก ภาวสุทธิไพศิฐ, สเต็มเซลล์ : เทคโนโลยีชีวภาพยุคหลังจีโนม , สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2550, จาก <http://st.intranet.mahidol/html>

³⁴ แสง บุญเฉลิมวิภาส, "ปัญหากฎหมายและจริยธรรมจากการใช้เซลล์ต้นกำเนิด Stem Cell," วารสารนิติศาสตร์, ฉบับที่ 3, ปีที่ 35, น. 395, (กันยายน 2549).

บลาสโตซิส การทดลองและวิจัยเกี่ยวกับตัวอ่อนมนุษย์ควรมีต่อไปโดยคำนึงถึงประสิทธิผลทางวิทยาศาสตร์ที่จะได้รับเพื่อเป็นความหวังและประโยชน์แก่ผู้ที่ป่วยเป็นโรคที่ปัจจุบันไม่อาจรักษาให้หายขาดได้ บลาสโตซิสที่ไม่ได้มีคุณค่าทางศีลธรรมหรือจริยธรรมใดๆ เทียบเท่ากับชีวิตมนุษย์ ไม่มีแม้ระบบประสาทพื้นฐาน ความรู้สึกตัว ความรู้สึกเจ็บปวด หรือความสามารถที่จะจินตนาการถึงอนาคต บลาสโตซิสที่มีสิ่งเดียวกับที่เหมือนมนุษย์ นั่นก็คือ ดีเอ็นเอ ซึ่งก็มีอยู่ในเซลล์ของมนุษย์ทุกเซลล์ ซึ่งปกติเซลล์ของมนุษย์ก็ใช้ในการทดลองได้เพียงแต่ต้องแจ้งและได้รับความยินยอมจากเจ้าของ (inform consent) เท่านั้น หากจะเถียงว่าบลาสโตซิสที่สร้างขึ้นในงานทดลองสามารถเป็นมนุษย์ได้หากมีการนำกลับเข้าไปฝังตัวในผนังมดลูกและค่อยๆ เจริญเติบโตและคลอดออกมา มีสภาพบุคคลในที่สุด หากพิจารณาจากตรรกะนี้เราก็อาจจะต้องให้สภาพบุคคลแก่สิ่งทีอาจพัฒนาเป็นมนุษย์ได้หากได้มีการช่วยเหลือจากเทคโนโลยีทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ อย่างเช่น เซลล์สืบพันธุ์เพศหญิงและเซลล์สืบพันธุ์เพศชาย³⁵

โดยสรุปในเรื่องสถานะของตัวอ่อนที่เกิดจากการปฏิสนธิของร่างกายและยังไม่ได้นำไปฝังตัวในครรภ์มารดา มีความเห็นแยกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ 3 กลุ่มคือ

กลุ่มแรก เห็นว่า ตัวอ่อนเกิดจากการปฏิสนธิของเซลล์สืบพันธุ์เพศชายและเพศหญิง ซึ่งเป็นเหมือนเซลล์อื่นๆ ของร่างกายที่เมื่อหลุดจากร่างกายแล้วก็ยังเป็นสิทธิของเจ้าของเซลล์สืบพันธุ์ที่จะอนุญาต หรือไม่อนุญาตให้ทำการวิจัยกับตัวอ่อนก็ได้

กลุ่มที่สอง เห็นว่าตัวอ่อนมีความเป็นมนุษย์เต็มตัว ดังนั้นตัวอ่อนมีสิทธิโดยตัวเอง

กลุ่มที่สาม เห็นว่าตัวอ่อนมีแนวโน้มที่จะเป็นมนุษย์ คือ อยู่ระหว่างกลุ่มแรก และกลุ่มที่สอง ดังนั้นการกระทำใดๆ ต่อตัวอ่อนจะต้องทำด้วยการให้เกียรติและคำนึงถึงศักดิ์ศรีของมนุษย์การกระทำใดๆ การใช้ตัวอ่อนในการทดลองวิจัยจะต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม และต้องเคารพต่อตัวอ่อน

ในปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าตัวอ่อนมีแนวโน้มที่จะเป็นมนุษย์ตามกลุ่มที่สาม คำถามที่ตามมาคือ การเป็นมนุษย์เริ่มต้นเมื่อใดซึ่งมีความเห็นที่ขัดแย้งกัน 3 ทางคือ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ หรือเริ่มเมื่อมี primitive streak หรือเริ่มเมื่อคลอด ซึ่งปัญหานี้ในขณะนี้ ยังขาดข้อสรุปที่แน่นอน

³⁵ Russel Korobkin, *supra* note 31.

คำตอบชัด ๆ ในเรื่องนี้คงจะไม่สามารถอิงอยู่กับความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว มิใช่ว่าข้อมูลวิทยาศาสตร์ไม่ชัดเจนเพียงพอ หากแต่เป็นเพราะมนุษย์เองมีความเห็นเกี่ยวกับการตีความหมายของคำว่า “ชีวิต” แตกต่างกันไป ทำให้ปัญหาเรื่องนี้ถูกนำไปพิจารณาในระดับปรัชญาและความเชื่อทางศาสนา ในเมื่อความเห็นในเรื่อง “ชีวิต” ยังต่างกันบนพื้นฐานความเชื่อ ความศรัทธา และการตัดสินใจทางการเมืองของแต่ละประเทศ “การปฏิบัติต่อดัวอ่อนด้วยความเคารพ” จึงมีความเข้มงวดไม่เท่ากัน

สำหรับการวิจัยและทดลองในมนุษย์ หลักสากลที่ยึดถือกันทุกวันนี้ที่แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกคือปฏิญญาเฮลซิงกิโดยแพทยสมาคมแห่งโลก (World Medical Association Declaration of Helsinki) ฉบับแรกประกาศที่เมืองเฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ปี ค.ศ.1964 โดยที่วิทยาการและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา ที่ประชุมแพทยสมาคมโลก ได้มีการพัฒนาคำประกาศนี้อีกหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายเมื่อเดือนตุลาคม ปี ค.ศ.2000 ที่ประเทศอังกฤษ

เนื้อหาของปฏิญญาเฮลซิงกิ ได้กำหนดให้พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการทดลอง โดยถือว่าความปลอดภัยของบุคคลต้องมาก่อนประโยชน์ทางวิชาการ โดยผู้ที่รับการทดลองจะต้องรับทราบถึงความประสงค์ของการทดลองและความเสี่ยงของการทดลองนั้น ความยินยอมของผู้ถูกทดลองควรทำเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ยังกำหนดหลักการปฏิบัติที่ดีที่สุดต่อผู้ป่วย และต้องยุติการทดลองเมื่อมีอันตราย ในส่วนผู้วิจัยต้องเป็นผู้มีความสามารถทางวิชาการ และต้องมีการตรวจสอบโดยคณะกรรมการอิสระที่ตั้งขึ้นเป็นพิเศษ ข้อสำคัญที่ต้องควบคุมไปด้วยก็คือปัญหาจริยธรรม³⁶

โดยที่การวิจัยในเรื่องสเต็มเซลล์นั้น เป็นการค้นคว้าเพื่อนำไปสู่การรักษาโรคซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติ ประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้จึงอนุญาตให้ทำได้ ไม่ได้ห้ามเด็ดขาดเหมือนการทำสำเนามนุษย์เพื่อการเจริญพันธุ์ (reproductive cloning) เพียงแต่ต้องพิจารณาปัญหาและแง่มุมทางจริยธรรมของกฎหมายให้รอบคอบ ดังที่องค์กร UNESCO ได้จัดตั้งคณะกรรมการชีวจริยธรรม (International Bioethics Committee: IBC) ขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1994 โดยให้มีหน้าที่เกี่ยวกับจริยธรรมของการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี รวมถึงการใช้ประโยชน์ด้านชีววิทยาการแพทย์ เพื่อเป็นแนวทางร่วมกันระหว่างประเทศต่าง ๆ สำหรับการพิจารณาและหาข้อสรุป ซึ่ง IBC ก็ได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อหาข้อสรุปทางด้านจริยธรรมที่พึงกระทำเกี่ยวกับการวิจัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งด้านเซลล์ต้นกำเนิดด้วย ซึ่งคณะทำงานฯ ได้พิจารณาประเด็นที่เกี่ยวกับ

³⁶ แสง บุญเฉลิมวิภาส, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 34*, น. 395.

การใช้ตัวอ่อนมนุษย์เป็นแหล่งของเซลล์ต้นกำเนิดสำหรับการศึกษาวิจัย (รวมทั้งการใช้ประโยชน์ต่อไปเมื่อการวิจัยได้รับผลสำเร็จ) รายงานของคณะทำงานชุดนี้มีข้อเสนอหลายประการ แต่สุดท้ายก็ไม่ได้ระบุว่า คณะทำงานเห็นว่าการวิจัยโดยใช้เซลล์ต้นกำเนิดจากตัวอ่อนเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ในทางจริยธรรมหรือไม่ ใจความสำคัญของรายงานมีว่า การวิจัยสเต็มเซลล์ที่มาจากตัวอ่อนเพื่อประโยชน์ในการรักษาโรคเป็นสิ่งที่สมควรกระทำ แต่การดำเนินการของแต่ละประเทศให้ขึ้นอยู่กับการศึกษาของประเทศนั้นๆ และแต่ละประเทศควรถกเถียงกันอย่างกว้างขวางและเปิดเผยในประเด็นนี้ ที่สำคัญควรระบุให้ชัดเจนถึงฐานะของตัวอ่อน (moral standing of the embryo) ในบริบทของแต่ละประเทศ โดยรัฐจำเป็นต้องออกกฎหมายเกณฑ์มาตรฐานควบคุมอย่างเข้มงวด³⁷

ในประเทศสหรัฐอเมริกาภายใต้นโยบายที่ได้ชื่อว่าเข้มงวดทางจริยธรรมที่สุดของประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช ได้มีการประกาศว่าตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 2001 ห้ามมิให้ใช้งบประมาณของรัฐบาลในการสนับสนุนการวิจัยสเต็มเซลล์ที่มีการทำลายตัวอ่อน แต่ยังคงสนับสนุนการวิจัยที่ใช้สเต็มเซลล์ไลน์ที่พัฒนาไว้ก่อนหน้าวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 2001 นโยบายนี้ประกาศหลักการทางจริยธรรมที่ว่า รัฐไม่สมควรสนับสนุนการกระทำที่ทำลายชีวิต การประกาศนโยบายนี้เป็นผลยกเลิกร่างแนวปฏิบัติ (guidelines) ที่จัดทำในสมัยประธานาธิบดี บิลล์ คลินตัน เพื่อพิจารณาให้ทุนวิจัยด้านสเต็มเซลล์จากรัฐบาลกลางโดยผ่านทาง National Institutes of Health (NIH) แนวปฏิบัตินั้นมีอยู่ว่า ตัวอ่อนที่ใช้ในการวิจัยจะต้องได้มาโดยเหลือใช้จากการสร้างตัวอ่อนขึ้นมาเพื่อการเจริญพันธุ์ โดยเจ้าของตัวอ่อนต้องเป็นสามีภริยากัน ได้รับการแจ้งให้ทราบจุดประสงค์ของการนำตัวอ่อนไปใช้และให้ความยินยอมโดยไม่มีสิ่งจูงใจทางการเงินใด ๆ

อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวของประธานาธิบดี บุช ก็ถูกคัดค้านอย่างหนักจากแพทย์ นักวิจัย และผู้ป่วยที่มีความหวังจะได้รับการรักษาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสเต็มเซลล์ นอกจากนี้ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักเพราะในขณะเดียวกันรัฐบาลสหรัฐยังคงให้อิสรเสรีในการทำวิจัยกับตัวอ่อนในภาคเอกชน และไม่มีกฎหมายใดๆ ที่ห้ามในเรื่องนี้ จึงเกิดสถานการณ์ที่แปลกประหลาดว่า ขณะที่ด้านหนึ่งปิดกั้นการวิจัยในภาครัฐ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ปล่อยให้เอกชนที่มีบริษัทเอกชนให้ดำเนินต่อไป ทำให้กลุ่มศาสนา และกลุ่มที่เชื่อในสิทธิที่จะมีชีวิตของตัวอ่อนที่สนับสนุนการออกกฎหมายห้ามวิจัยตัวอ่อนโดยเด็ดขาด หันมาต่อต้านนโยบายนี้เช่นกัน ว่าเป็นการดำเนินนโยบายสองมาตรฐาน

³⁷ เฟิ่งอ๋าง, น. 336.

จากที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าแม้ประเทศสหรัฐอเมริกาเองที่เป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่สูงมาก และรัฐบาลให้การสนับสนุนอย่างมากเกี่ยวกับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมเกี่ยวกับการวิจัยในตัวอ่อน และยังหาทางออกที่เหมาะสมสำหรับปัญหาไม่ได้

ในขณะเดียวกัน ประเทศอังกฤษดูเหมือนจะหาทางออกในปัญหาเดียวกันได้เหมาะสมกว่า โดยในปี ค.ศ. 1982 รัฐบาลก็ได้มอบหมายให้คณะกรรมการชุดหนึ่งที่มีชื่อว่า The Warnock Committee ศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชน สรุปและจัดทำข้อเสนอแนะเป็นรายงานต่อรัฐบาลที่ชื่อว่า The Warnock Report (1984) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการที่นำไปสู่การออกกฎหมาย Human Fertilisation and Embryology Act ในปี ค.ศ. 1990 กฎหมายฉบับนี้มอบอำนาจแก่หน่วยงานอิสระที่ชื่อว่า Human Fertilisation and Embryology Authority (HFEA) ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1991 ให้เป็นองค์กรระดับชาติที่ควบคุมดูแล และออกใบอนุญาตแก่ผู้ที่ปฏิบัติงานด้านตัวอ่อนมนุษย์และการเจริญพันธุ์ ภายใต้บทบังคับของกฎหมายฉบับนี้ นักวิจัยอังกฤษสามารถใช้ตัวอ่อนที่มีอายุไม่เกิน 14 วันในการวิจัย (ด้านสเต็มเซลล์ ฯลฯ) หรือแม้แต่สร้างตัวอ่อนขึ้นเพื่อการวิจัยก็ได้ แม้ว่าต่อมาในปี ค.ศ. 2001 อังกฤษได้ออกกฎหมายเพิ่มเติมอีกฉบับหนึ่งชื่อว่า Human Reproductive Cloning Act ทำให้การโคลนมนุษย์เพื่อเจริญพันธุ์เป็นสิ่งผิดกฎหมายและมีบทลงโทษทางอาญาที่ชัดเจนก็ตาม แต่ก็มิได้ห้ามการโคลนมนุษย์เพื่อสร้างสเต็มเซลล์สำหรับบำบัดรักษา ทำให้นักวิจัยอังกฤษมีอิสระค่อนข้างมากในการวิจัย อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกันการที่มีหน่วยงานเฉพาะทางที่มีอำนาจควบคุมดูแลตามกฎหมายเช่นนี้ เปิดโอกาสให้มีการระงับการวิจัยในอนาคต (เมื่อมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ) ที่อาจเข้าข่ายผิดจริยธรรมได้โดยทันทีด้วยการเพิกถอนใบอนุญาต ไม่ต้องรอให้มีการออกกฎหมายหรือกฎระเบียบใหม่ จึงถือได้ว่าเป็นระบบที่ทั้งเข้มงวดและยืดหยุ่นในเวลาเดียวกัน³⁸

สำหรับการทดลองในตัวอ่อนในประเทศไทย ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายใดมาควบคุมการวิจัยและทดลองที่มีผลกระทบต่อตัวอ่อนมนุษย์มนุษย์โดยเฉพาะ แต่ได้อาศัยหลักเกณฑ์ของแต่ละหน่วยงานภาครัฐ นั่นก็คือ ถ้าเป็นการวิจัยในมหาวิทยาลัย จะต้องเสนอผ่านคณะกรรมการวิจัยในคน ซึ่งแต่งตั้งโดยอธิการบดีหรือคณบดีแล้วแต่กรณี ถ้าเป็นการวิจัยในหน่วยงานภายใน

³⁸ นเรศ ดำรงค์ชัย, *อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 1*.

กระทรวงสาธารณสุขจะต้องผ่านคณะกรรมการจริยธรรมของกระทรวงสาธารณสุข ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อบังคับของแพทยสภากำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการวิจัยในคนไว้

นอกจากนี้หน่วยงานวิจัยของสถาบันต่าง ๆ ยังได้รวมตัวกันตั้งเป็นชมรมจริยธรรมการวิจัยในคนเรียกชื่อย่อว่า “Fercit” และเมื่อเร็ว ๆ นี้ กระทรวงสาธารณสุขโดยกรมการแพทย์ ได้จัดให้มีการยก่างพระราชบัญญัติการวิจัยในมนุษย์ขึ้น แต่ในระหว่างที่มีการยก่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ทางกระทรวงสาธารณสุขก็ได้มีหนังสือขอให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มาลงนามใน MOU (Memorandum of Understanding) เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนร่วมหลายสถาบันใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “Joint Research Ethics Committee (JREC)” โดยได้จัดประชุมเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2549 แต่ทางกระทรวงสาธารณสุขได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่าการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นในครั้งนี้ ศูนย์ความเป็นเลิศทางด้านชีววิทยาศาสตร์ของประเทศไทย (Thailand Center of Excellence for Life Sciences-TCELS) ได้เข้าร่วมประชุมด้วยและเสนอตัวเข้าช่วยเหลือในการดำเนินการเกี่ยวกับงานวิจัย ซึ่งต่อมาเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2549 มีการเสนอร่าง Standard Operating Procedures ให้หน่วยงานร่วมลงนาม³⁹

กล่าวโดยสรุป แน่นนอนว่าการทำแท้งทารกที่เกิดจากการปฏิสนธิตามธรรมชาตินั้นเป็นเรื่องผิดศีลธรรมและจริยธรรมและเป็นการทำลายชีวิต นอกจากนี้อาจอนุญาตให้ทำได้ภายใต้เหตุผลบางอย่าง แต่ในประเด็นที่เกี่ยวกับตัวอ่อนมนุษย์ที่ไม่ได้เกิดจากการปฏิสนธิตามธรรมชาติก็มีปัญหาแตกต่างกันออกไป ยิ่งเป็นตัวอ่อนที่เกิดจากการโคลนนิ่งแล้วยังมีสภาพคล้ายกับเซลล์เซลล์เดียวของมนุษย์เท่านั้น อย่างไรก็ตามแม้ศักดิ์ศรีของตัวอ่อนที่เกิดขึ้นนอกครรภ์มารดา (รวมทั้งตัวอ่อนที่เกิดจากการโคลนนิ่ง) และไม่ได้นำกลับไปฝังตัวในครรภ์มารดานี้อาจจะไม่เทียบเท่ากับตัวอ่อนที่เกิดจากการปฏิสนธิตามธรรมชาติ แต่การปฏิบัติต่อตัวอ่อนนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ความเคารพในระดับหนึ่งในฐานะส่วนหนึ่งของเผ่าพันธุ์มนุษยชาติ การเคารพตัวอ่อนมนุษย์ก็เท่ากับการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ทั้งหมด ในเมื่อการวิจัยเกี่ยวกับเซลล์ที่ได้จากตัวอ่อนมนุษย์ (embryonic stem cell) ให้ประโยชน์มากมาย และยังเป็นความหวังของผู้ป่วยที่ป่วยด้วยโรคที่ปัจจุบันยังไม่อาจรักษาให้หายขาดได้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่จะนำประโยชน์มหาศาลแก่ประเทศหรือแม้กระทั่งแก่มวลมนุษยชาติเอง การทดลองวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องดำเนินต่อไป แต่ก็ควรมีหลักเกณฑ์ของ

³⁹ แสงว นุญเฉลิมวิภาส, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 32, น. 336.

กฎหมายมาควบคุมให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมที่เหมาะสม และอีกทางหนึ่งก็เป็นสัญลักษณ์ของการแสดงความเคารพต่อเผ่าพันธุ์มนุษย์ด้วยกันเองอีกด้วย